

Ž

Žluticko

jak ho znáte i neznáte

PŘÍRODA • PAMÁTKY • PŘÍBĚHY

Žluticko – jak ho znáte i neznáte

Ediční záměr, rešerše a redakční zpracování publikace:

Alena Faberová

Autor fotografií: Jan Borecký (výjimky uvedeny na str. 62)

Ilustrace: Dalibor Nesnídal

Grafické zpracování: Jan Kunz

Vydalo Město Žlutice, 2025

První vydání. Počet stran 64

Náklad: 500 ks

Tisk: Tiskárna AZUS s.r.o.

ISBN 978-80-11-06186-9

Žluticko

jak ho znáte i neznáte

PŘÍRODA • PAMÁTKY • PŘÍBĚHY

Milí čtenáři,

i když je Žluticko turisty stále ještě ne zcela objevený kraj, přesto má návštěvníkům co nabídnout. Oplývá totiž množstvím nenápadných, ale velmi zajímavých památek, podmanivou přírodou a řadou výletních tras a lokalit, které okouzlí nejen svým geniem loci, ale zaujmou i historií, jejíž stopy jsou tu patrné na každém kroku.

Kniha, kterou právě otevíráte, vás prostřednictvím fotografií Jana Boreckého provede místy, jež stojí za vaší pozornost i návštěvu. Jan Borecký se věnuje fotografování přírody, památek, obcí a měst především na Karlovarsku a Plzeňsku přes 50 let a na svém kontě má několik desítek obrazových publikací. Jeho snímky v této knize jsou navíc doplněny srozumitelným komentářem, který populárním způsobem tlumočí základní topografické a kulturně historické informace o vybraných objektech či památkách a zároveň připomíná některé zajímavé události a příběhy lidí, které se tu kdysi dávno odehrály.

Nechte se tedy inspirovat a vydejte se s touto knihou, ať už jen na jejích stránkách, anebo pěšky či na kole, na toulky naším krásným krajem.

Helena Plitzová, starostka Žlutic

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme všem, kteří se odbornými radami a připomínkami podíleli na vytvoření této publikace, souhlasili s využitím zdrojů či autorských textů a pomáhali při rešerších a třídění informací. Obzvláště děkujeme Haně Hnykové a Petru Brodskému za spolupráci při sestavení obsahu knihy a za obsahové korektury, dále pak také Petru Linhartovi ze spolku Pod střechou za odborné i věcné připomínky a poskytnutí historických fotografií vztahujících se k poutnímu místu a zaniklé obci Skoky.

Zvláštní dík za souhlas s využitím zdrojů pak patří Jaroslavu Vyčichlovi a Spolku pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska, z jejichž webových stránek Památky a příroda Karlovarska jsme hojně čerpali.

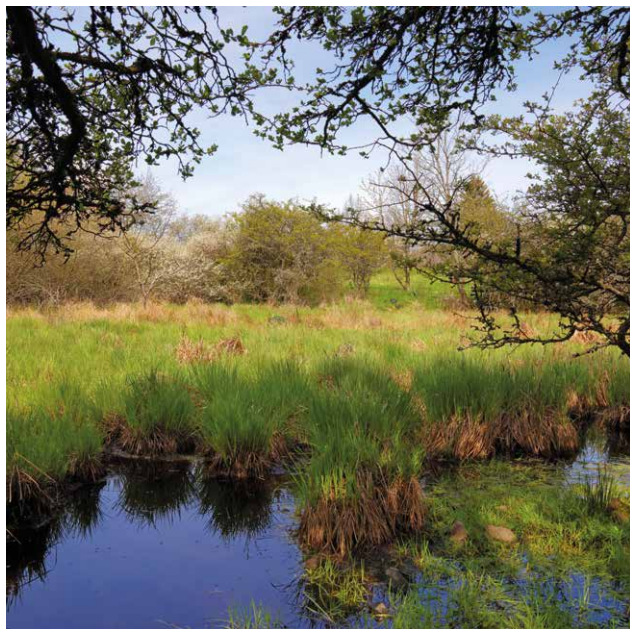

Příroda Žluticka

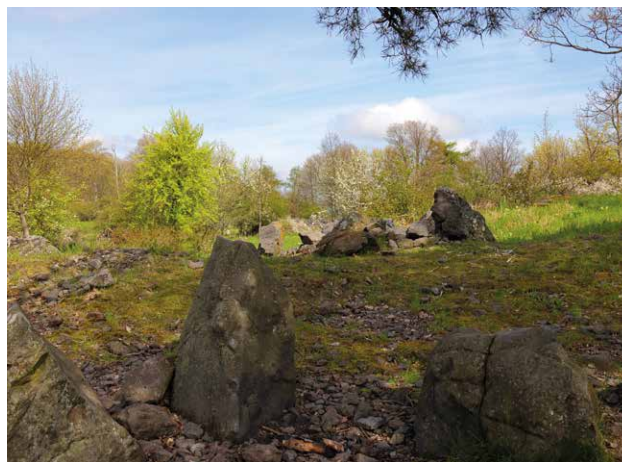
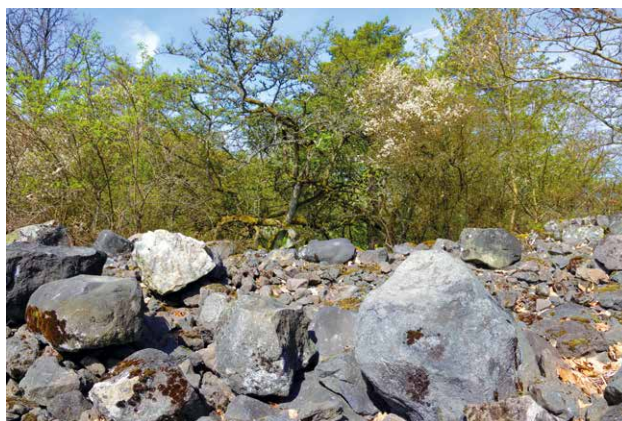
Vladař láká svou historií i tajuplnou krásou krajiny

Osamocená stolová hora Vladař vypínající se asi 4 km od Žlutic do výšky 693 metrů n. m. nezapře svůj sopečný původ. Vypravte se s námi na výlet do míst s čarokrásnou přírodou a s pozůstatky pradávného života, která jsou opředená mystikou a legendami.

Vladař patří ke Žlutickým stejně tak neodmyslitelně jako Vyšehrad k Praze. Ale ruku na srdce: kdy naposledy jste si na Vladař vyšlápli, pokud někdy vůbec? Udělejme si tedy výlet do míst, kde se rozkládalo už před dvěma a půl tisíci lety keltské sídliště, jehož pozůstatky patří k nejstarším dochovaným stavbám v České republice.

Z pravěkého období pochází rozsáhlý systém opevnění, které tvořily nasucho stavěné valy, jež oddělovaly opevněnou vrcholovou plošinu, tyčící se zhruba 230 metrů nad údolím Střely, a předhradí. Celková opevněná plocha činí 115 ha. V dobách největšího rozkvětu žily na hradišti patrně tisíce lidí. Centrální část hradiště tvořila rozsáhlá akropole, uprostřed níž se v nejnižším místě náhorní plošiny nachází uměle vytvořená nádrž na zachycení dešťové vody, která byla vybudovaná pravděpodobně v 5. stol. př. n. l. a kterou lze pokládat za nejstarší nádrž vytvořenou lidskýma rukama v Česku.

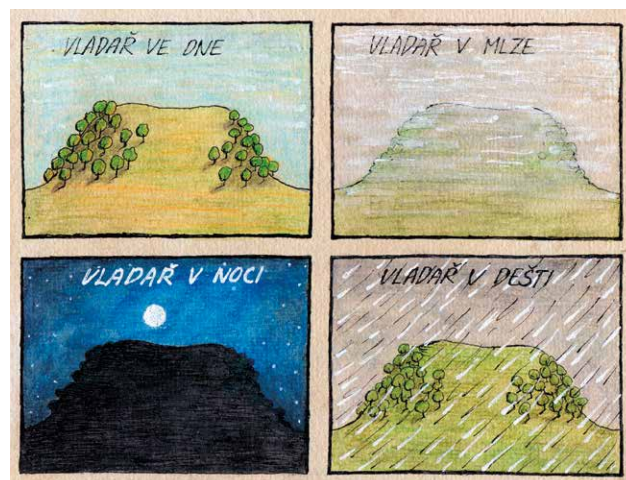
Další tajemné vodní dílo představuje rybníček na úpatí hory, kde se v bahně dochovaly 2500 let staré opracované trámy. Jezírko nám díky nánosům poskytl informace o životě na hradišti, o tom, co se na Vladaři či v jeho okolí pěstovalo a jedlo, z čeho se pilo. A také o tom, že kolem roku 250 před naším letopočtem významně klesl počet obyvatel a že kolem roku 200 př. n. l. zachvátil hradiště mohutný ničivý požár. Kelové opustili Vladař na přelomu letopočtů. Lidé se na Vladař vrátili pravděpodobně až v 6. stol. n. l. v souvislosti se slovanským osídlením.

Několik dní roku 1421, kdy na úpatí hory hledal se svým vojskem útočiště Jan Žižka, je tedy jen krátkou epizodou v dlouhých dějinách osídlení této majestátní hory. Od roku 1970 je vrchol Vladaře a jeho svahy přírodní rezervací, která má dnes rozlohu přes 227 hektarů. Předmětem ochrany území jsou dubové a habrové lesy, suťové lesy a suché trávníky. Vyskytuje se zde více než 250 druhů rostlin a 34 druhů ptáků. Cenné jsou ale

i biotopy, které nejsou předmětem ochrany: sečené louky, vlhké pcháčkové louky, křoviny, jasanovo-olšové luhy, suché doubravy atd.

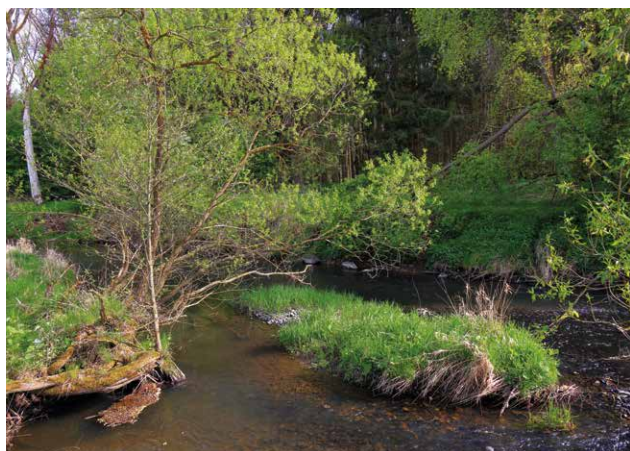
Na vrchol Vladaře se dostaneme po červené turistické značce (5 km ze Žlutic, 10 km z Rabštejna nad Střelou) nebo žluté (6,6 km z Chyše, 8,3 km ze Žlutic). Přírodní rezervaci Vladař prochází naučná stezka Cesta za pověstí a Naučná stezka Vladař.

Tato majestátní hora učarovala kdekomu, nejen fotografovi Janu Boreckému, jenž na svých záběrech zachytil tajemnou krásu vladařské přírody, ale třeba i výtvarníkovi Daliboru Nesnídalovi.

Střela – magická řeka v magické krajině

Střela pramení nedaleko Toužimi na úpatí Prachometského kopce v severním okraji Tepelské náhorní plošiny. Patří do povodí Berounky, které se rozkládá na cca 922 km² a odvodňuje část Karlovarska a severního Plzeňska.

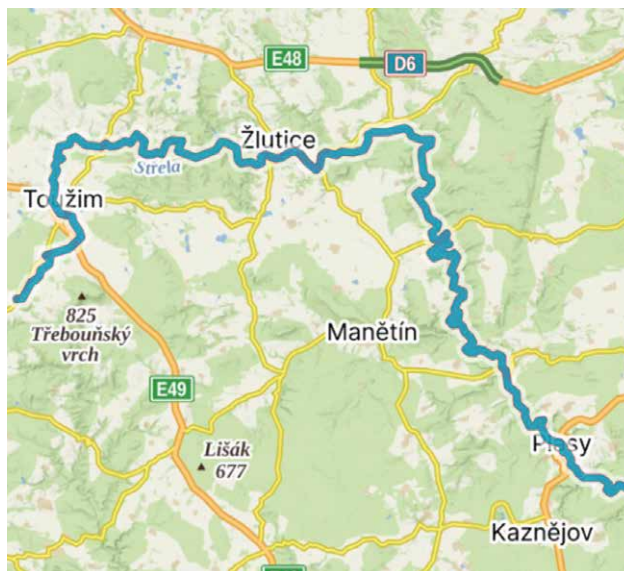

Střela se klikatí romantickou krajinou a od dávnověku se zasloužila o vznik lidských sídel podél svých břehů. Měří skoro 101 km a do Berounky se vlévá u Liblína. Výškový rozdíl mezi pramenem a ústím do Berounky je 414 m.

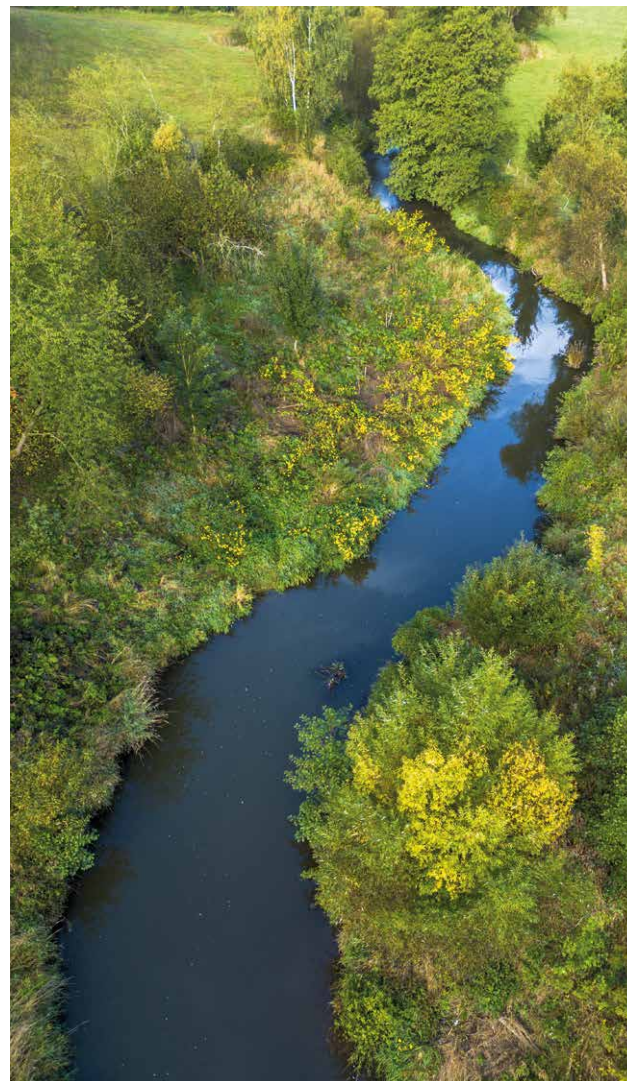
Říká se jí také Sázava západních Čech. Pramení na severním okraji Tepelské náhorní plošiny, za vesničkou Prachometry nedaleko Toužimi. Střela připomíná nejprve luční potok, teprve pod Toužimí začíná klesat do zalesněného, místy kaňonovitého údolí. Cestou se do Střely vlévá 25 přítoků, jmenujme aspoň potoky Toužimský, Útvinský, Přílezký, Číhanský, Bočovský atd. Horní polovina toku Střely je zcela přírodní, nezregulovaná.

Poetické názvy a sjízdnost řeky

Podle pověsti je název řeky spojován s příběhem knížete, jenž při lovu zastřelil havrana, který útočil na jeho družinu. V minulosti byly používány také názvy Sagitta (Šíp, Šipka), Schipka, Schinka či Lososnice a Schnella („rychlá“).

Střela je sjízdná po vydatnějších deštích, tání sněhu či při vypouštění vody z přehrady. Vodácky nejatraktivnější je dolní úsek toku od přehradní nádrže. Od Chyší získává postupně ráz dravé bystřiny s kamenitým až balvanitým řečištěm, největší peřeje jsou pod Rabštejnem.

Na skok od Žlutic: vodní nádrž a úpravná vody

Karlovarsko podobně jako další regiony západních Čech nemá dostatečné zdroje podzemní vody. Prameniště, studny a další místní zdroje využívané v minulosti pro zásobování měst a obcí pitnou vodou byly nespolehlivé a přestaly dostačovat. Nezbylo proto než vybudovat vodní nádrže a velké vodovodní systémy, které jsou z těchto zdrojů zásobené. Vodní nádrž Žlutice na řece Střele, kterou spravuje státní podnik Povodí Vltavy, má objem necelých 16 milionů m³ a její hráz sahá do výšky 27 metrů. Byla vybudována v 60. letech minulého století spolu s úpravnou a hlavními rozvody. Položily se tak základy skupinového vodovodu pro zásobování Žluticka, Toužimska a Lounska. V druhé polovině 80. let byla k úpravně přistavena druhá, modernější část a její kapacita se zdvojnásobila. Od 90. let se pak rozvod vody rozšířil i na Tepelsko, Bochovsko, Tachovsko a Bezručicko a jeho rozšiřování nadále pokračuje.

Úpravná vody Žlutice zásobuje vodou skoro 70 000 obyvatel. Vyrobí 80 až 110 litrů za vteřinu – tolik spotřebuje denně jeden člověk. Její kapacita je však dvojnásobná, až 190 litrů za vteřinu.

Dva kilometry od Žlutic se na řece Střele nachází vodní nádrž Žlutice vystavěná v letech 1965–1968.

Studánky a rybníky

Studánka pod Vladařem

Obnovu studánky, která se nachází asi 300 m východně od Vladořic, provedla v roce 1997 (včetně úpravy okolí) rodina Hnykova.

Studánka pod Semtěší

Žlutické Lurdy

Studánku najdete nedaleko obce Kobylé, na naučné stezce Cesta za pověstí.

Rybník v Ratiboři

Záhořický rybník

Žlutické koupaliště

Památné a jedinečné stromy na Žluticku

Nad přehradou

Žlutický dub

Jedná se o dub letní (*Quercus robur*), roste za kostelem svatého Petra a Pavla ve Žluticích. Obvod kmene činí 394 cm, výška stromu je 27 m (měření 2009). Za památný byl vyhlášen v roce 1986. V době vyhlášení památným stromem bylo jeho stáří odhadováno na 300 let.

Jakoubkova lípa

Tato lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*) roste na severovýchodním okraji města asi 50 metrů od zbytků valu zaniklého hradu Mazanec. Její hustá a bohatě větvená koruna sahá do výšky 17 m, obvod kmene činí 368 cm (měření 2014). Lípa je chráněna od roku 2011 jako krajinná dominanta a strom s významným vzrůstem.

Mikulášské lípy

Jako Mikulášské lípy je označována skupina památných lip malolistých (*Tilia cordata*), které rostou u zdi hřbitova při kostele svatého Mikuláše u Verušic. Z původních deseti chráněných lip se jich dochovalo osm. Dvě lípy byly skáceny v lednu 1995. Převažují stromy s hustými, vysoko založenými sekundárními korunami. Obvody kmenů se pohybují mezi 300–500 cm, koruna nejvyššího stromu sahá do výšky 25,5 m (měření 2009). Stromy jsou chráněny od roku 1986 jako krajinná dominanta.

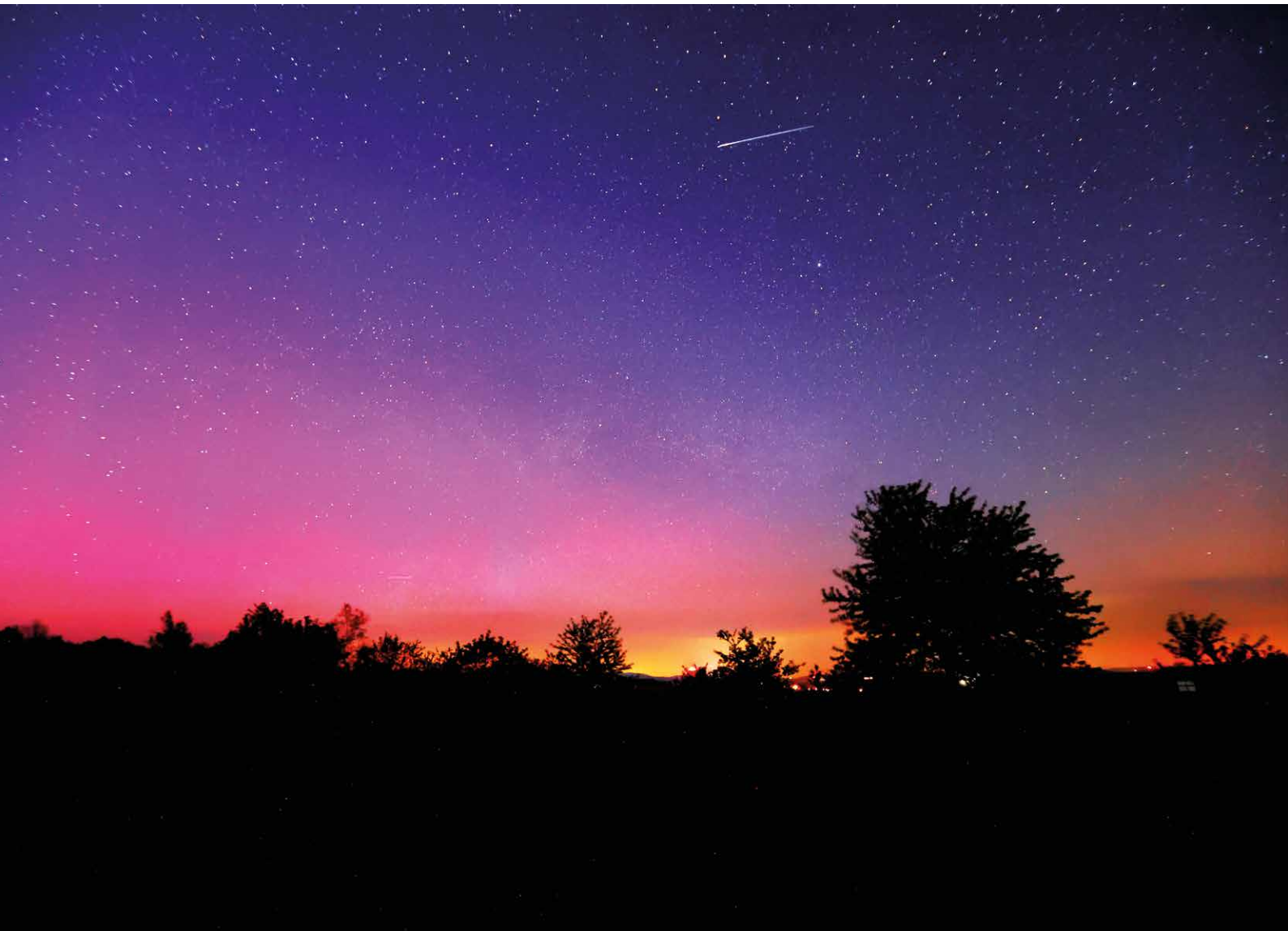

Kolešovský jasan

Osamoceně uprostřed rozlehlé louky severozápadně od vesnice Močidlec stojí mohutný jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*). Je asi 130 let starý a obvod jeho kmene činí 319 cm. Bohatá koruna s mnoha větvemi dosahuje do výšky 14,5 m (měření 2014). Za památný byl vyhlášen v prosinci 2011, a to na návrh žáků Základní školy ve Žluticích. Strom rostl do 50. let 20. stol. při křižovatce polních cest, u níž stál také jednoduchý litý železný kříž na podstavci. Cesty zanikly při scelování polností v 50. letech, solitérní strom však byl zachován. Kříž nazývaný někdy Polní kříž je zmiňován v mapách z roku 1841 a dle pověsti byl postaven na památku sedláka, který zde zahynul po zásahu bleskem při svážení obilí. Torzo kříže pod památným stromem spolu s rozvalenými okolními sloupky čeká na rekonstrukci.

Polární záře nad Žlutickem

Polární záři zachytil Jan Borecký 11. května 2024 kolem půlnoci – foceno od ratibořského lomu směrem na severovýchod.

Historické procházky ve Žluticích

Základní fakta o Žluticích

Žlutice (Luditz) se rozkládají ve výšce cca 500 metrů n. m. na ploše 53 km² a řadí se mezi pět měst v České republice s jedinečným urbanistickým řešením – vedle Vysokého Mýta, Litovle, Moravské Třebové a Českých Budějovic. Půdorys města představuje vrcholnou úroveň českého urbanismu doby krále Přemysla Otakara II. Od roku 1992 je historické centrum Žlutic státem chráněnou památkovou zónou.

K samotnému městu dnes patří devět dalších obcí: Záhořice, Vladořice, Veselov, Verušice, Skoky, Ratiboř, Protivec, Mlýnce, Knínice.

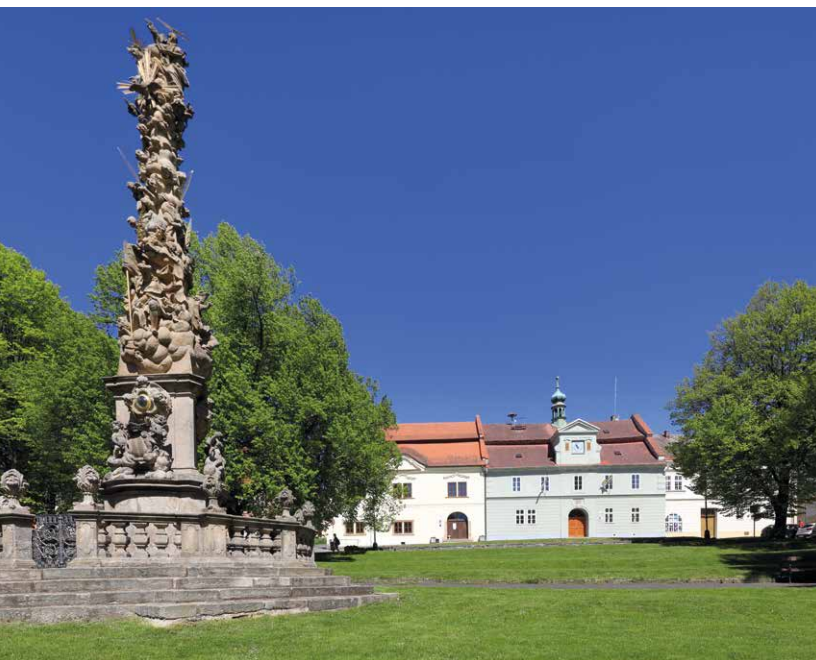
V roce 2023 bylo ve Žluticích evidováno 2 174 obyvatel.

Kokořovský dvůr – barokní hospodářské centrum

Do samotných Žlutic přijedete nejspíš po silnici navazující na D6 ze severozápadu. Už při vjezdu do města Karlovarskou ulicí zaujme návštěvníky dnes již chátrající Kokořovský dvůr, táhnoucí se po levé straně. Raně barokní areál panského hospodářského dvora nechal vystavět Ferdinand Hroznata z Kokořova v roce 1680 jako součást zámeckého areálu. Během války o rakouské dědictví byl dvůr roku roku 1742 vypálen procházejícím francouzským vojskem, následně pak znovu obnoven a roku 1815 byl pronajat obci Verušice. Honosná správní budova byla tehdy přestavěna na sýpku. Po roce 1945 využíval dvůr státní statek a historický areál byl znehodnocován necitlivými demolicemi a přístavbami. V roce 1963 byl dvůr zapsán na státní seznam kulturních památek. V 90. letech minulého století došlo k jeho restituci a dnes se nachází v dezolátním stavu. Druhý snímek zachycuje detail erbovního reliéfu.

Žlutické náměstí – minulost dýhající z každého zákoutí

Historické centrum města s čtvercovým náměstím o rozloze cca 1 hektar, řadou měšťanských domů a zbytky gotického opevnění je od roku 1992 městskou památkovou zónou. Původně sloužilo pro pořádání městských trhů. Podzemí města je protkáno sklepy a chodbami (většinou dvoupodlažními, kdy horní patro je postaveno z kamenného zdiva, spodní vytesáno ve skále), které byly budovány od středověku až do devatenáctého století a sloužily většinou ke skladování, jako úkryt při požáru nebo při průchodu vojska a používaly se často i jako výrobní prostory. Dva sklepní areály jsou veřejně přístupné a staly se součástí prohlídky žlutického muzea. Bývalé pivovarské sklepy nacházející se u budovy žlutické pošty byly restaurovány a v roce 1989 zpřístupněny – hlavní sklep tohoto areálu je upraven na malé divadlo.

Sloup a socha sv. Alžběty Durynské

Od roku 2017 se týčí za budovou muzea restaurovaný a nově vysvěcený sloup s barokní sochou svaté Alžběty Durynské, který byl zhotoven někdy před rokem 1725 a původně stával v Chyšské ulici. Na počátku devadesátých let 20. století byla vytvořena kopie vrcholové plastiky sv. Alžběty, která se stala součástí nového památníku na hřbitově u kostela Povýšení sv. Kříže v Chyši.

Za svůj vznik vděčí nehodě šlechtičny

Barokní sloup se sochou, jejíž autor není znám, nechala údajně zřídit počátkem 18. století hraběnka Alžběta Eleonora z Kokořova. Vrcholová plastika byla některými autory rovněž označována jako socha sv. Apolonie (patronky zubních lékařů) – jako připomínka na hraběnčin úraz, když se měl na prudkém svahu cestou do města převrátit její kočár a ona si vyrazila zuby.

Sloup Nejsvětější Trojice

Uprostřed náměstí stojí kašna a vedle ní třináctimetrový sloup Nejsvětější Trojice se sochami sv. Václava, sv. Vojtěcha a sv. Ludmily. Samotný sloup zdobí 45 anděličků, dalších 15 najdete na soklu. Sloup vznikl v letech 1701–1704 podle návrhu významného barokního malíře Petra Brandla a je dílem žlutické kamenosochařské dílny Oswalda Josefa Wendy. Svou bohatou výzdobou jde o první sloup tohoto druhu v širokém okolí severozápadních Čech. Z Wendovy dílny pochází i sloup Nejsvětější Trojice v Karlových Varech (na Tržní kolonádě) a sloup v horní části náměstí v Teplé. V roce 1779 byl sloup poškozen při požáru města a renovován díky místnímu mecenáši, významnému kupci J. Scarsinim.

Deska z Horní brány

Pozdně gotická kamenná znaková deska z roku 1523 bývala původně osazena na Chyšské bráně městského opevnění na horním konci Karlovarské ulice. V roce 1827 byla provedena demolice torza Chyšské brány a deska druhotně osazena na průčelí nedalekého objektu staré kovárny čp. 299 v Karlovarské ulici.

Zaniklá krása barokních skvostů – zámek a jeho zahrady

Přestavba původního městského hradu na renesanční a později barokní zámek probíhala ve dvou etapách (v letech 1600–1623 a 1680–1700). Současně byl budován i tzv. Kokořovský dvůr. Kokořovci zámek využívali až do 30. let 18. století, kdy přesídlili do Štědré.

Žlutice se zámekem v roce 1692 – obraz od M. Treibla

Zámek poté zůstal opuštěný, vyhořel a postupně byl rozebrán na stavební materiál. Zbyly z něj jen fragmenty: pozdně gotický portál, některé architektonické prvky v bývalé zámecké zahradě (např. barokní iluzivní brána, ohradní zdi z lomového kamene a opěrné zídky teras) a zámecká brána v severozápadní části náměstí, která vznikla v roce 1680. Od roku 1964 je brána chráněna jako kulturní památka.

Ve druhé polovině 20. století byly na zbytcích zámku postaveny panelové domy, v roce 1973 byl v zahradě otevřen areál přírodního divadla a později byl v severní části zahrady vybudován autokemp.

Zámek, jehož podobu vlastně neznáme

V severozápadní části města dodnes najdeme pozůstatky bývalého žlutického zámku, který vznikl v 17. století přestavbou původního městského hradu založeného ve 14. století pány z Rýzmburka. Ve své době byl žlutický zámek vybudovaný Ferdinandem Hroznatou z Kokořova významným kulturním a společenským centrem a krásu zámeckých zahrad opěvovaly i dobové průvodce Českého království. Z bývalé krásy a věhlasu zámku a jeho zahrad se – snad až na jeden ikonografický obraz a několik stavebních torz – nezachovalo prakticky nic, a tak vlastně ani nevíme, jak přesně vypadal.

Krok za krokem horní částí Velkého náměstí

Měšťanské domy – staletí svědci lidských příběhů

Panský dům čp. 1 – muzeum

Pozdně renesanční dům čp. 1 byl vystavěn koncem 16. století na místě starší stavby. Roku 1662 zřídil hrabě Adam Jiří Kokořovec z Kokořova v objektu sídlo vrchnostenského úřadu. Po ničivých požárech města v roce 1779 byl dům obnoven v pozdně barokním stylu. Od roku 1849 sloužila budova také jako vězení.

Měšťanský dům čp. 144 – radnice

Tento dům zakoupilo město r. 1537 a záhy se stal sídlem radnice. Ještě v 16. století byl přestaven do renesanční podoby a po ničivém požáru byl obnoven v pozdně barokním stylu, později byly provedeny klasicistní úpravy. Od poloviny 19. století zde bylo sídlo okresního hejtmanství a státních úřadů. Ve 20. století nebyl dům ušetřen nevhodných stavebních úprav a teprve v roce 2015 dochází k postupné rekonstrukci radnice zohledňující původní architekturu. Radniční hodiny v průčelí pocházejí z roku 1863. Nad vchodem do radnice bývaly umístěny tři erby z konce 16. století: erb města, erb rodu Kokořovců a erb rodu Švamberských. Dnes zůstal jen ten městský.

Měšťanský dům čp. 67

Původně gotický nárožní měšťanský dům byl vystavěn už na přelomu 14. a 15. století pod Horní bránou na nároží dnešních ulic Karlovarská a Obránců míru. Během ničivých požárů města v 18. stol. dům zcela vyhořel, následně byl znovu obnoven.

Katastrofy: mor a ničivé požáry ve Žluticích

Morové epidemie postihly Žlutice dvakrát, a to v letech 1582 a 1688. Z vděčnosti za to, že se v roce 1713 mor vyhnul městu, nechali žlutičtí měšťané vystavět kapli sv. Šebestiána.

Během dvou krátce po sobě následujících ničivých požárů města ve dnech 11. května a 27. května 1779 padlo ve Žluticích popelem 185 domů a 36 stodol. Zachováno tehdy zůstalo kromě předměstí Lomnice pouhých pět domů, fara a kostel.

V roce 1830 vypukl v sousedství městského špitálu sv. Alžběty požár, který zachvátil celkem 16 domů a 4 stodoly. Vyhořel i samotný špitál.

Měšťanský dům čp. 142

Raně klasicistní měšťanský dům v severní části náměstí vznikl v 80. letech 18. století rozsáhlou přestavbou dvou pozdně gotických měšťanských domů zničených při požárech města. Během novodobých úprav v roce 1963 byl narušen historický ráz objektu proražením průchodu pro pěší. Dům dnes slouží jako policejní služebna.

Měšťanský dům čp. 137

I tento raně klasicistní měšťanský dům na západní straně náměstí vznikl v 80. letech 18. století obnovou pozdně gotického domu zničeného při požáru. Koncem 19. století byl opatřen zdobnou historizující fasádou. Tak jako u mnoha jiných domů ve Žluticích byl během úprav v polovině 20. století narušen jeho historický ráz proražením širokých oken. Rekonstrukcí na počátku 21. století byla domu aspoň částečně navrácena původní podoba. Dnes zde sídlí infocentrum a knihovna.

Původní historickou zástavbu ve Žluticích tvořily většinou hrázděné domy, typický ráz si dnes však zachovaly už jen některé z nich.

Žlutické muzeum, kancionál, šatlava a lapidárium

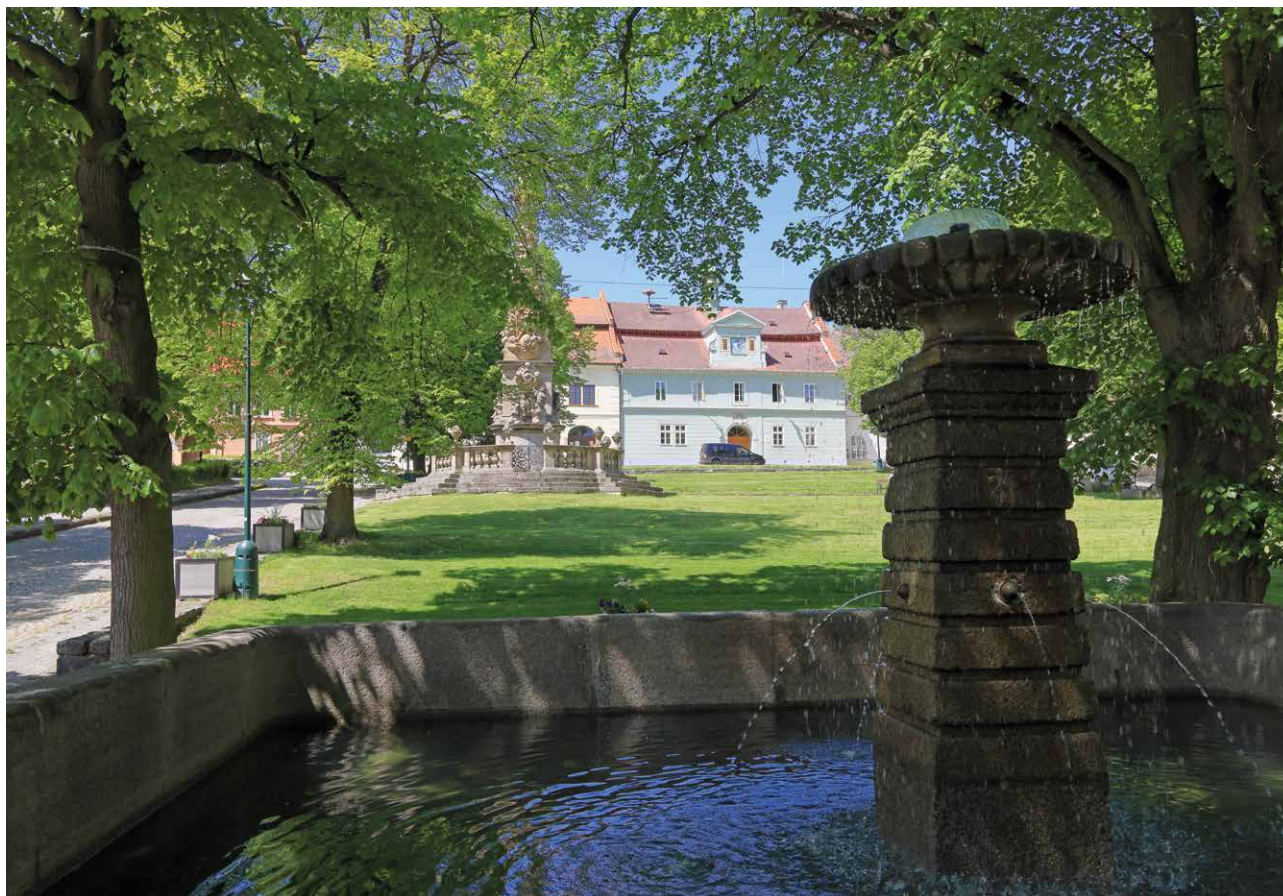
Městské muzeum ve Žluticích bylo založeno roku 1900 a sídlí v horní části náměstí, v domě č. 1. Od roku 1850 do roku 1948 v něm sídlil okresní soud. V roce 1971 zde byla instalována expozice věnovaná husitství a k vidění je mj. také velkoplošný model bitvy husitů na vrchu Vladaři. Roku 1973 se muzeum stalo pobočkou Karlovarského muzea, od roku 2019 je opět ve správě města. V povozu je od května do září, od října do dubna je muzeum uzavřeno.

Stálá expozice muzea vás provede historií a památkami Žlutic i jejich okolí. Prohlédnout si zde můžete i kopii tzv. Žlutického kancionálu, který vznikl jako jedno z nejkrásnějších děl renesančního iluminátorského umění 16. století a jeho originál je od roku 1977 uložen v Památníku národního písemnictví v Praze.

V objektu bývalého soudu se nachází původní šatlava s expozicí o hrdelním právu útrpném. V podzemí muzea bylo zpřístupněno lapidárium s četnými sochami, sousošími a torzy historických předmětů ze Žlutic a okolí.

Kašny a kašničky aneb Jak byly Žlutice zásobovány vodou

Od 1. poloviny 19. století stála na náměstí uprostřed města dřevěná nádrž. V zimě 1840 udeřily však tak silné mrazy, že všechny kašny a vodovody ve městě zamrzly až na zem. A tak bylo už v roce 1855 uděleno povolení položit ve městě vodovod svádějící vodu z nedalekého Kokořovského dvora do nádrže na náměstí. Počátkem r. 1862 pak rozhodlo městské zastupitelstvo o vybudování nové kamenné kašny na náměstí, která byla umístěna v ose s barokním

sloupem Nejsvětější Trojice. Roku 1880 byly v rozích nádrže vysazeny čtyři lípy. Podle zápisu kroniky z roku 1929 byla voda do kašny na náměstí v případě nezbytnosti čerpána motorem. Roku 1930 byl položen vodovod vedoucí od Ferdinandovy studny ke kašně na náměstí v délce 315 metrů a na druhou stranu k solnici v délce 155 metrů. Voda byla do kašny na náměstí pumpována ze studny elektromotorem.

Kamenná kašna na Velkém náměstí ve Žluticích na výřezu z dobové pohlednice z doby kolem roku 1900.

Není ve městě jediná

Ve Žluticích se nacházelo daleko více lokálních zdrojů vody. Dokladem toho jsou i další kašny, na které v tomto městě můžeme ještě dnes narazit, i když už dávno neslouží svému původnímu účelu. Svědčí však o tom, jak pečlivě obyvatelé města v minulosti řešili zásobování vodou a jak složité bylo vodu ve svažitém terénu k lidem ve městě přivést.

V roce 1877 byla postavena u zdi dvora domu kupce Richtera na křižovatce tehdejší Chyšské a Křížové ulice uprostřed města tato malá kašna.

Ve 2. polovině 19. století byla nad kašnou vyzděna nová ohradní zeď. Neudržovaná kašna postupně chátrala, dnes už zůstává prázdná.

Velká kamenná kašna na dolním konci svažitého Malého náměstí byla vybudována na místě původní dřevěné vodní nádrže v roce 1839. Je částečně poškozená a ani tato kašna už neslouží svému původnímu účelu.

Dnes již prázdnou kamennou kašnu postavenou 1879 najdete naproti staré obecné škole čp. 37 na křižovatce za farním kostelem sv. Petra a Pavla.

Tato menší kamenná kašna byla vybudována v roce 1877 u zdi farní zahrady nad kostelem sv. Petra a Pavla uprostřed města. V roce 1973 byla upravena – nad zadním roubením byl osazen mohutný chrlíč v podobě koně od italského sochaře Ambrozia Petruzziiho z 80. let 17. století pocházející z areálu zbořeného zámku.

Dolní část Velkého náměstí a ještě dále...

Sakrální památky – kostely, kaple a kříže

Kostel sv. Petra a Pavla

Dominantou dolní části Velkého náměstí je kostel sv. Petra a Pavla. Byl vybudován v pol. 14. století na místě starší církevní stavby a pyšní se gotickými klenbami, zbytky maleb z 15. století a varhanami, které

vytvořil v roce 1775 F. P. Nollí z Úterý a které jsou dnes ceněny jako největší a nejvýznamnější nástroj tohoto varhanáře v Čechách. V roce 1994 byly prohlášeny národní kulturní památkou.

Z původní gotické výzdoby kostela se dochovaly jen zbytky v okenních špaletách. Renesanční nástěnná malba presbytáře pochází z 16. století. Převážná část vybavení kostela, zejména bohatě zdobený hlavní oltář, sousostí Kalvárie na břevně triumfálního oblouku a oltář ze zaniklé zámecké kaple sv. Václava, pochází ze 17. století. Kostel má dvě věže, z nichž ta vyšší měří 36 metrů. Pod podlahou kostela se nachází hrobka rodu Kokořovců. V severní lodi najdeme renesanční náhrobky z 2. poloviny 16. století. Kostel je využíván nejen k liturgickým mším, ale hojně také ke kulturním a společenským akcím (např. festivaly vokální hudby Viva la musica, koncerty aj.). Místní fara byla zbudována v 18. století, na jejím nároží jsou patrné sluneční hodiny. Budova má gotické sklepy a při ohradní zdi farní zahrady stojí dvě historické kašny.

Křížový kámen

Zlomek křížového kamene neznámého stáří a původu býval dříve uložen ve sklepě budovy žlutické fary. Původní stanoviště kamene není známo. V roce 2007 byl křížový kámen přenesen z fary do interiéru sousedního farního kostela sv. Petra a Pavla, kde byl postaven na renesanční kamenné epitafy, umístěné při severní vnitřní stěně kostelní lodi.

Vzácné zvony – svědkové půltisíciletí

Kostel sv. Petra a Pavla se může pyšnit ještě jedním unikátem: dvěma zvony odlitými v 16. století. Velký zvon je zasvěcen apoštolům Petru a Pavlovi a byl vyroben roku 1534 zvonařem Matějem z Nového Města Pražského na popud Jana ml. z Vřesovic. Na zvonu jsou obrazy obou apoštolů, hrábě (tehdejší znak Žlutic) a půlměsíc (znak pánů z Vřesovic). Zvon váží 500 kg a původně byl umístěn ve zvonici proti budově fary. V roce 1572 byla dokončena věž kostela a zvon byl do ní přenesen. Původně byl uváděn do pohybu šlapáním, roku 1778 však vypadl z ložísek.

Tehdy byly zvony pootočený a jejich pohyb je od té doby zajištěn taháním provazem.

Druhý zvon nese jméno sv. Šimona a váží 200 kg. Kromě vyobrazení Krista je na něm latinský nápis oslavující Svatou Trojici s letopočtem 1570, na druhé straně je obraz světce a pod ním nápis: „*Ve jménu Páně byl jsem ulit, ulil mne Greger Albrecht ze Slavkova. Buď Bohu sláva.*“

Zbytky městských hradeb a Vodní brány

Vedle památníku padlých se podél jižní strany kostela táhne zachovalá část bývalých městských hradeb se zbytkem někdejší Vodní brány. Ta byla vystavěna jako součást nového městského opevnění ve 14. století. Od 18. století pozbývá středověké opevnění města významu a někdy po roce 1873 byla brána i s bývalým strážním domkem zbořena. Zachováno z ní zůstalo jen torzo východního pilíře s ochranným patníkem. Mezi hradbami a kostelem se rozkládal až do 17. století původní židovský hřbitov.

Synagoga a židovské obyvatelstvo ve Žluticích

První písemná zmínka o židovském osídlení města Žlutice pochází z roku 1540, kdy bylo zapovězeno pobývání Židů ve Žluticích. Není známo, na jak dlouho, ale v roce 1787 je ve Žluticích registrováno 17 židovských nájemců panské půdy nebo drobných usedlostí. V té době tvořilo žlutickou židovskou komunitu pouze 30 osob. O sto let později, v r. 1875, byla ustanovena žlutická židovská náboženská obec, která měla 89 členů. Zdejší Židé se scházeli v židovské modlitebně (dnes již nevíme,

kde se nacházela), zesnulí byli pohřbíváni na židovských hřbitovech v Chyších a Nečtinách.

Roku 1883 si nechala zdejší židovská obec na místě za farním kostelem sv. Petra a Pavla vystavět synagogu s přistavěným bytem pro rabína a učitele a se školní učebnou.

V roce 1938 žilo ve Žluticích asi devět židovských rodin, většina z nich odjela ještě před okupací do vnitrozemí Československa. Během Křišťálové noci z 10. na 11. listopadu 1938 nebyla synagoga ve Žluticích vypálena (kvůli okolní zástavbě), její interiér však byl vyrabován. Objekt byl přestaven na úřednickou budovu, kde pak sídlil městský katastrální úřad a bylo zřízeno několik bytů.

Od 2. poloviny 20. století slouží dům už jen jako bytový. V horních patrech jsou údajně zachovány znatelné zbytky vnitřní ozdobné výmalby synagogy.

Památník 1. světové války – symbol úcty k padlým i smíření Čechů a Němců

Vpravo od vchodu do kostela sv. Petra a Pavla se nachází památník padlých v 1. světové válce, který byl odhalen v srpnu 1929. Monumentální pomník ve tvaru přesýpacích hodin byl vybudován podle návrhu akademického sochaře Willyho Russa z Krásna. Na černých deskách po obou stranách sochy Ukřižovaného jsou uvedena jména 73 padlých vojáků pocházejících ze Žlutic a okolních obcí.

Tajuplné smířčí kříže

V roce 1984 byl mezi kamennými fragmenty umístěnými v zahradě u farního kostela sv. Petra a Pavla nalezen kamenný kříž neznámého stáří a původu. V roce 1998 byl opřen o kamennou zeď před vjezdem do kostelní zahrady. Trojice křížových kamenů stávala původně také u opěrné zídky vedle Kokořovského dvora při silnici do Karlových Varů. Stavění křížů do trojic souviselo mimo jiné i s protireformačním hnutím a mělo znázorňovat Kalvárii. Patrně v pa-

Češi a Němci ve Žluticích

Ve Žluticích žilo převážně české obyvatelstvo v období 15. – 17. století, kdy dochází k přílivu německého obyvatelstva, které zde převládalo až do roku 1945. V roce 1910 žilo ve Žluticích 1771 obyvatel německé národnosti a pouze 8 Čechů, jejich počet se v roce 1930 při sčítání lidu zvýšil na 139. Po zabrání Sudet hitlerovským Německem většina Čechů ze Žlutic odešla. Naopak po skončení druhé světové války, v letech 1945–1946, došlo k nucenému odsunu skoro všech Němců ze Žlutic.

Výrazem smíření obou národů a spolupráce je i druhá deska s česko-německým nápisem umístěná na podstavci památníku padlých, která byla odhalena v roce 1996.

Druhá světová válka měla ve Žluticích také své oběti – padlo v ní 115 místních rodáků. Jejich jména však na památníku uvedena nejsou.

desátých letech 20. století byly křížové kameny přeneseny a druhotně osazeny na travnatém pahorku nad křižovatkou silnic do Veselova a Čichalova. Roku 1963 byl soubor křížových kamenů zapsán na státní seznam kulturních památek.

Kaple sv. Kříže

Barokní kaple sv. Kříže byla postavena v roce 1732 za hradbami města, při rozcestí k bývalému městskému hřbitovu v tehdejším předměstí Hladov (*Hladow*) – dnes Poděbradova ulice. Kolem kaple se tak ubíraly pohřební průvody ke kostelu sv. Petra a Pavla. Kaple tehdy byla známá rovněž jako Nosskova kaple (*Nossek-Kapelle*) či Dollakova kaple (*Dollak-Kapelle*).

Po zrušení hřbitova v roce 1954 přestala být kaple sice využívána, nicméně v r. 1958 byla zapsána na státní seznam kulturních památek. V r. 2000 byly nákladem členů žlutické sekce spolku *Heimatverein Luditz-Buchau-Deutsch Manetin* v kapli osazeny mramorové pamětní desky na památku pochovaných předků na žlutických hřbitovech. Od roku 2005 byla kaple postupně za veřejné prostředky rekonstruována. Peníze na pořízení repliky původní vstupní mříže byly získány sbírkou mezi německými rodáky.

Kaple sv. Šebestiána

Původní vrcholně barokní kapli sv. Šebestiána, nazývanou rovněž Morová kaple (*Pestkapelle*), nechali vystavět v roce 1714 žlutičtí měšťané pod Kokořovským dvorem na rozcestí u dnes již zavezeného rybníka Hrabí (*Rechentich*). Kaple byla zřízena z vděčnosti za ušetření města před morovou epidemií roku 1713. Roku 1834 byla kaple renovována, ale již v roce 1860 byla patrně z důvodu rozšiřování silnice zbořena a nově vystavěna v pseudorománském historizujícím slohu u ohradní zdi bývalého zámeckého areálu. Do nové kaple bylo přeneseno původní vybavení interiéru. K rekonstrukci značně zdevastované kaple dochází v 80. letech minulého století. V jejím interiéru bylo umístěno sousoší Piety pocházející z doby kolem roku 1600 přenesené z Knínic. V r. 1996 byla kaple sv. Šebestiána zapsána na státní seznam nemovitých kulturních památek. Roku 2014 bylo sousoší Piety přeneseno zpět do renovované kaple Panny Marie v Knínicích.

Zaniklé památky – zaniklá sláva města

V minulosti byly na území Žlutic i další kostely, kapličky a jiné významné stavby, které v průběhu staletí zcela zanikly, anebo jejich objekty změnilý svůj účel využívání. Připomeňme si alespoň některé z nich.

Kaple sv. Václava

V areálu žlutického zámku stávala kdysi kaple sv. Václava. V 30. letech 17. století ji nechal vystavět hrabě Adam Jiří Kokořovec z Kokořova. V roce 1761 opuštěný zámek po zásahu bleskem vyhořel a kaple byla později ještě obnovena, roku 1787 však byla zrušena. Postupně chátrala, v roce 1815 byl oltář sv. Václava z interiéru kaple přenesen do farního kostela sv. Petra a Pavla a v roce 1836 byly zbytky kaple odprodány na stavební materiál.

Kaple sv. Antonína

V roce 1711 nechal vystavět žlutický měšťan, povozník Johann Hoffmann, uprostřed města vrcholně barokní kapli sv. Antonína Paduánského jako poděkování za navrácení ztracených peněz v hodnotě 200 zlatých, které mu byly svěřeny žlutickým solným úřadem na nákup soli v Praze, kde mu však byly odcizeny. Kaple stála na nároží tzv. Löschnerova domu čp. 230 před bývalou Chyšskou branou na začátku dnešní Hradební ulice. Po 2. světové válce kaple pomalu chátrala a v roce 1980 byl zdevastovaný objekt zbourán.

Hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice

V místech dnešní mateřské školy v Poděbradově ulici stával hřbitov (mimo jiné i jako morový) a kostel Nejsvětější trojice, který byl dostavěn a vysvěcen v roce 1614. I přes různé přestavby sloužil až do poloviny 20. století. V roce 1958 byl hřbitov zlikvidován a o deset let později, roku 1969, byl kvůli výstavbě mateřské školy zbourán i samotný kostel.

Paví brána

Gotická městská brána, nazývaná Paví (*Pfauentor*), byla vystavěna v 1. polovině 15. století na severním okraji města během rozšiřování městského opevnění na nejohroženější straně města mezi hradem Mazanec a hospodářským dvorem. Během 18. století pozbyla městská středověká opevnění svého významu, a byla proto postupně rušena. Roku 1812 byla zbourána i Paví brána.

Špitál sv. Alžběty

Sociální ústav a bohatý příjemce darů, který přetrval staletí

Městský špitál sv. Alžběty s kaplí založila za městskými hradbami v jižní části Žlutic na konci 14. století Alžběta z Landštejna, manželka vlastníka zdejšího panství Boreše VI. z Rýzmburka. Roku 1400 zřídila nadaci pro kaplana při špitální kapli sv. Alžběty. Městský špitál plnil zdravotnickou a sociální funkci nemocnice a chudobince. Majetek špitálu byl neustále rozšiřován díky bohatým nadacím a movitým i nemovitým darům místních i přespolních obyvatel i šlechty.

V roce 1830 vypukl v sousední usedlosti požár, kterému padlo za oběť celkem 16 domů a 4 stodoly včetně areálu městského špitálu sv. Alžběty. Ten byl hned dva roky nato obnoven v klasicistním stylu, později byla špitální kaple osazena věžičkou. V r. 1903 byla dokončena rekonstrukce objektů městského špitálu a od roku 1913 získala žlutická obec do své držby špitální pozemky i s odpovídajícími závazky vůči špitálu. Během okupace Sudet byly výnosné úřady a nadace špitálu zabaveny a péče o potřebné byla nadále realizována Národněsocialistickou organizací pro péči o blaho lidu (NS-Volkswohlfahrt).

Po druhé světové válce byl městský špitál sv. Alžběty zrušen, budova byla následně využívána k hospodářským účelům a postupně zcela přestavěna. Patrně někdy ve druhé polovině šedesátých let 20. století byla snesena zvonice z hřebene střechy objektu.

Ziskuchtivost při správě městského špitálu

O tom, že nebylo hospodaření špitálu vždy bez problémů, svědčí i záznam z r. 1764, kdy byla tehdejšímu vlastníku zdejšího panství, hraběti Ferdinandu Jakubu Kokořovci z Kokořova, častěji vytykána nepořádnost, nedbalost, a dokonce i ziskuchtivost při správě městského špitálu sv. Alžběty ve Žluticích.

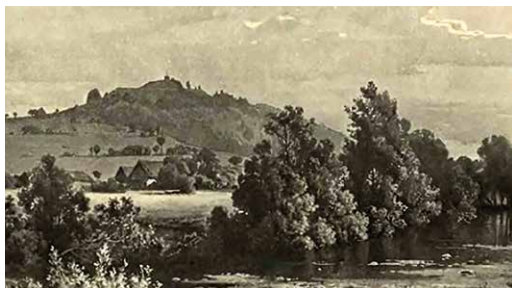
Výlet do historie hradů ve Žluticích

Nevděk (*Neue Burg*)

Zatímco ještě na počátku 20. století byly na Nevděku patrné výrazné rozvaliny odhalené během archeologických výzkumů, dnes si příroda postupně bere vše, co ještě z hradu zbylo: obvodové valy, příkopy a základy paláce postupně zarůstají a snad jen poměrně dobře zachovalá studna vyzděná kameny připomíná jeho někdejší bytelnost.

Pohnutá historie

Hrad Nevděk, původně zvaný Nový hrad, nechal na kopci nad údolím Střely postavit ve 40. letech 15. století husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic, který Žluticko ovládl během předchozích válek. K jeho stavbě měl použit materiál získaný zbořením dvora v Semtěši. Hrad byl součástí celkové obrany Žlutic, která kromě něj zahrnovala hrad Mazanec severně od města, městský hrad a zesílené opevnění města. Počátkem 16. století

Rozvaliny hradu Nevděk na Zámeckém vrchu na kresbě Karla Liebschera z počátku 20. století. Zdroj: Karlovarské muzeum

ztratil hrad svůj smysl jako ochranný a přestal být udržován. V období třicetileté války se jeho zbytky naopak staly hrozbou pro město, které měl kdysi chránit. Proto ho obyvatelé Žlutic rozvalili. Jméno Nevděk je poprvé uvedeno v listině z roku

1548. Podle pověsti ale dostal Nevděk jméno podle nářku vdovy po jeho majiteli. Když prý hrádek zničili, stála nešťastnice v troskách a naříkala: „Je to nevděk, je to nevděk!“. Její křik byl slyšet až do města.

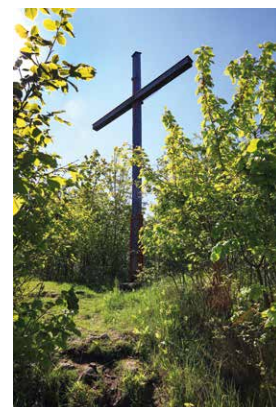
Jako pustý byl hrad poprvé uveden v roce 1568, ale je možné, že zcela opuštěn byl až v průběhu sedmnáctého století. Pozůstatky hradu, dnes kulturní památky, jsou volně přístupné. Ze Žlutic k nim vede okružní žlutě značená turistická trasa, ze které u Hradského Dvora odbočuje její pokračování na vrch Vladař.

Ilustrace hradu Nevděk od karlovarského malíře, grafika a ilustrátora Petra Strnada

Zříceniny hradu Nevděk odhalené během archeologických výzkumů v roce 1907. Zdroj: Karlovarské muzeum

Studna na Nevděku

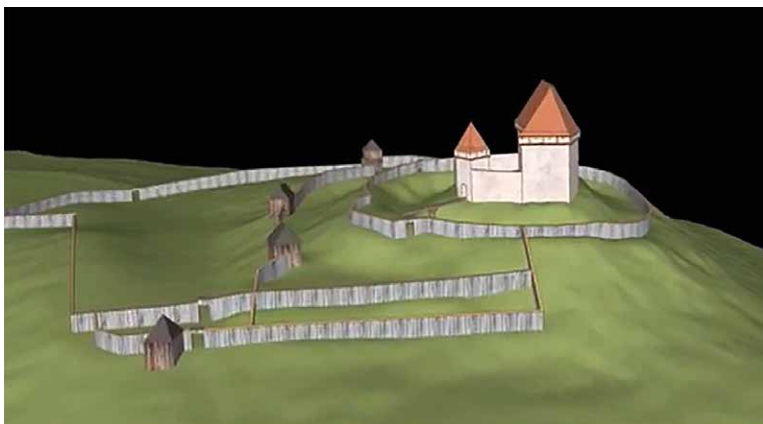
Příkop na východě

Fragment zdiva vnitřního nároží budovy
v hradním jádře

Vizualizace podoby hradu Nevděk v pozdním středověku

Vizualizaci zhotovil Milan Novobilský. K dispozici je i krátký film na YouTube: [Přelet nad hradem a jeho okolím](#). Stačí zadat výraz „Nevděk Novobilský“.

Opevnění Nevděku bylo velmi rozsáhlé. Vnější val poskytoval dostatek prostoru k umístění těžkých palných zbraní. Přístupovou cestu ke hradu chránila dvojice předsunutých opevnění situovaných jihozápadně a jihovýchodně od hradního jádra. Za nimi cesta ústila do prvního oddílu, prošla podél spojovacího opevnění směrem k západu. Poté se stočila téměř o 180° a po sypané rampě vystoupala na vrchol valu okolo jádra. Přístup do hradního jádra umožňoval most přes asi 6 metrů hluboký příkop k věžovité bráně. Jádro mělo přibližně lichoběžníkový půdorys. Jeho dominantou byl rozměrný palác.

Mazanec (Wosanzen)

Mazanec vznikl počátkem 15. století jako součást nového městského opevnění na severozápadním okraji města. Popud k jeho stavbě dal hejtman Jakoubek z Vřesovic, jenž chtěl pro město zajistit lepší obranu, než mu mohl poskytnout původní městský hrad založený pány z Rýzmburka někdy koncem 14. století. První zmínky o existenci hradu Mazanec pocházejí až z roku 1442, ale už v polovině 16. století hrad zaniká. Dochovalo se z něj pouze obvodové valové opevnění.

Významné historické osobnosti Žluticka

Jakoubek z Vřesovic a jeho žlutické hrady

Husitský hejtman, politik a diplomat

Po Žižkově smrti se stal Jakoubek z Vřesovic jedním z předních husitských hejtmanů. Získal rozsáhlý majetek v severozápadních Čechách. Vyznačoval se velkou odvahou a statečností, ale také charakterovou nestálostí a prospěchářstvím – neváhal měnit strany podle momentální potřeby.

Tento zchudlý šlechtic se narodil někdy v roce 1390 na jižní Moravě. První zmínky o něm pocházejí až z roku 1426, kdy je doložen jako hejtman v Bílině. Zúčastnil se mimo jiné bitvy u Ústí nad Labem roku 1426 a po vítězství husitů získal město na deset let pod svou správou. Od roku 1427 sídlil ve Žluticích, kde si později nechal vybudovat hrady Nevděk a Mazanec. Do jeho držav patřily kromě Žlutic a Ústí také

Kostomlaty, Oltářík, Egerberk, Ostrov, Andělská Hora, Kyšperk, Teplice či Chomutov.

Roku 1432 se Jakoubek zúčastnil jednání husitů se zástupci Basilejského koncilu v Chebu a v létě 1434 vypálil klášter ve Waldsassenu. Poté neváhal přijmout Zikmunda Lucemburského za českého krále, protože věděl, že mu panovník potvrdí jeho majetky z dob revoluce. Tento záměr mu vyšel, Zikmund mu navíc věnoval i další državy. Roku 1437, krátce před jeho smrtí, jmenoval Zikmund Jakoubka hejtmanem žateckého kraje. Na počátku roku 1452 se Jakoubek účastnil sněmu na Staroměstské radnici v Praze a byl jedním z volitelů Jiřího z Poděbrad zemským správcem. Umírá koncem roku 1462.

Ferdinand Hroznata z Kokořova

Barokní mecenáš umění a podporovatel Petra Brandla

První zmínky o českém šlechtickém rodu Kokořovců z Kokořova jsou doloženy z počátku 15. století. Vlastnili řadu statků v západních Čechách, nejdéle se udrželi ve Žluticích (1575–1872). Členové rodu zastávali řadu zemských úřadů, mezi nejvlivnější šlechtické rody ale nikdy nepronikli.

S rodem Kokořovců souvisí (kromě jiných míst) dvě významné lokality: v polovině 16. století získali Kokořovci Štáhlavy na jižním Plzeňsku a o pár desítek let později kupují Žlutice, které se stávají na konci 17. a začátku 18. století významným společenským a kulturním střediskem života barokní šlechty.

Z Kokořovců vynikl zejména Ferdinand Hroznata († 1708), který byl c. k. tajným radou a komořím. V roce 1680 získal dědičný titul hraběte. Narodil se někdy

v polovině 17. století ve Žluticích. Otec mu zemřel, když mu byl rok. Jeho matka (z prvního manželství Kolovratová) ho vychovávala v atmosféře nakloněné umění a jeho starší nevlastní bratr Václav František z Kolovrat byl velkým mecenášem jezuitů, kterým odkázal značné množství peněz na výstavbu kostela sv. Milukáše v Praze a jezuitského profesního domu. Ferdinanda toto kulturní prostředí silně ovlivnilo. Když se v roce 1670 stává majitelem Žlutic, zve do města řadu italských umělců, nechává přebudovat tehdy ještě renesanční zámek do barokní podoby a rozšiřuje a zvelebují zámeckou zahradu. Ta prý byla tak nádherná, že ji velebily všechny dobové průvodce v Českém království. Řada umělců najatých Ferdinandem pracovala nejen ve Žluticích, ale třeba i na dvoře

Sasko-Lauenburských vévodů v Ostrově nad Ohří (*Schlackenwerth*).

Jedna z mála věcí, která po Ferdinandu Hroznatovi z Kokořova zbyla, je rodinný portrét, který byl objeven teprve před několika desítkami let a jehož autorem je nejvýznamnější český barokní malíř Petr Brandl.

Petr Brandl pobýval ve Žluticích poměrně často – vždy několik měsíců v období od 90. let 17. století do prvního desetiletí 18. století. Údajně se sem uchýloval před

dluhy, které měl v Praze. Šlechta v západních Čechách mu poskytovala přístřeší a on je za odměnu maloval. Rodinný portrét Kokořovců, zobrazující Ferdinanda Hroznatu s jeho dětmi, je shodou okolností jediným Brandlovým kolektivním portrétem.

Když roku 1760 zapálil blesk žlutický zámek, Kokořovci tam už nebydli. Sídli na menším, pohodlnějším a ne tak nákladném zámku ve Štědré (postaven byl 1730 a obnoven po požáru roku 1747), kam byla díla Petra Brandla převezena. Vystavena tam měla být ve velkém rodovém sále ještě v 19. století, po smrti posledního mužského člena rodu Kokořovců se však ztratila.

Díky svému postavení a prozíravé sňatkové politice otevřel Ferdinand svým dětem a vnukům skvělou kariéru u Habsburského dvora. Jeho starší syn Petr František byl nejvyšším mincmistrem Království českého, mladší Václav František zastával několik desetiletí post prezidenta apelačního soudu a získal titul c. k. tajného rady. V další generaci si udržel vysoké postavení Ferdinand Jakub, který byl dlouholetým podkomořím Českého království a podílel se i na ekonomických reformách Marie Terezie. Posledním vý-

znamnějším členem rodu byl Karel Kokořovec, který byl v 19. století poslancem českého zemského sněmu. Jeho syn Ludvík Kokořovec však propadl alkoholismu a zemřel jako poslední mužský potomek rodu ve Žluticích v roce 1878. Ludvíkova jediná dcera Zdeňka umřela bez potomků v Praze roku 1926.

Kromě zámků, hradů a tvrzí zanechali Kokořovcové významnou stopu také v sakrální architektuře. Opravili celou řadu kostelů, např. ve Starém Plzenci, kde se často ženili a vdávali a kde jsou umístěny i jejich hrobky, nebo v Nečtinách, kde založili koncem 18. století také špitál.

Průběžně se Kokořovcové podíleli také na úpravách kostela sv. Petra a Pavla ve Žluticích, kde se nachází jejich další hrobka, v níž je umístěna měděná barokní rakev s ostatky Jiřího Petra Kokořovce.

Erbem Kokořovců byl jednoduchý štít rozdělený shora na dvě poloviny červené a černé barvy. Barvy kokořovského erbu převzaly do svého městského znaku Štáhlavy a několik menších obcí, které byly v majetku rodu. Erb Kokořovců býval umístěn také na vstupním portálu radnice ve Žluticích.

Wirth a Gerstner

Po stopách významných houslistů – rodáků ze Žlutic

Ve Žluticích se narodila řada významných osobností, které osud zavál do světa, kde se dokázali svým talentem a pílí prosadit. Dvěma z nich, jejichž osudy se ve Žluticích zkrížily, odhalil Muzejní spolek Žluticka a město Žlutice/manželé Hepnarovi v roce 2009 pamětní desky. Vydejme se dnes po jejich stopách.

Emanuel Wirth na fotografii F. Schmutzlera

První z nich, **Emanuel Wirth**, byl významný houslista, violista a pedagog, který působil v Rotterdamu a Berlíně. Narodil se ve Žluticích 18. října 1842 v rodině krejčího. Studoval na pražské konzervatoři a později vyučoval hru na housle a violu na vysoké škole hudební v Berlíně. Byl pokládán za nejlepšího učitele hry na housle své generace. Wirth hrál na violu ve slavném Joachimovu smyčcovém kvartetu. Zemřel v Berlíně 5. ledna 1923.

Slavné berlínské Joachimovo kvarteto. Zleva: Robert Hausmann, Joseph Joachim, Emanuel Wirt a Karel Halíř

Pamětní deska E. Wirtha je instalována na domě č. p. 64 v ulici Obránců míru, pamětní deska H. Gerstnera pak na budově dnešního Infocentra na Velkém náměstí, dům č. p. 137.

Historické procházky ve Žluticích

Druhá pamětní deska připomíná **Johanna Hanse Gerstnera**, který se narodil ve Žluticích 17. srpna 1851 v rodině bednáře. Podle Gerstnerových vzpomínek, bydlel za jejich zahradou krejčí, jehož prvorozeným synem byl Emanuel Wirth. O prázdninách Wirth každý den několik hodin cvičil na housle a mladší Johann jej tajně poslouchal. Jednou ho Wirth zpozoroval a půjčil mu svoje housle...

I když jeho rodiče chtěli, aby se vyučil krejčím, Johann toužil stát se hudebníkem. Ve 13 letech odešel studovat na pražskou konzervatoř. Stal se členem Bennewitzova kvarteta a byl také členem německého operního orchestru.

V září 1871 Gerstner odešel do Lublaně, kde působil jako ředitel orchestrů Zemského divadla a jako houslový pedagog na škole Filharmonické společnosti. Byl aktivní i jako koncertní houslista, vedl komorní večery, kde hrál první housle. V Lublani se Gerstner oženil a narodily se mu tři děti. Navzdory svým zásluhám a vyznamenání od císaře Františka Josefa I. v roce 1902 prožil Gerstner svoje stáří téměř v chudobě. Zemřel 9. ledna 1939 v Lublani.

Pomníky, kterým nepřály politické poměry

Litinový unikát i nechtěný cestovatel: Pomník Josefa II.

Litinová socha císaře byla ulita v salmovských železárnách v Blansku podle tehdy rozšířeného jednotného modelu snad od vídeňského sochaře Richarda Kauffungena, či brněnského sochaře Antonína Břenka. Investor musel pouze vytvořit dvoustupňový kamenný sokl, na který byl poté objekt osazen. Celkové náklady na vybudování pomníku tak mohly činit asi 1.000 zlatých.

Pomník císaře Josefa II. byl ještě roku 1882 slavnostně odhalen a s velkou slávou předán „městské obci na údržbu“. Roku 1908 byla poté vrcholová litinová socha mocnáře pozlacena.

Na základě změněných politických poměrů v době po první světové válce a rozpadu Rakousko-Uherska však byla dne 25. dubna 1923 ve čtyři hodiny ráno socha císaře Josefa II. z nařízení českých úřadů snesena – za vyzvánění všech zvonů farního kostela

sv. Petra a Pavla. Prázdný podstavec byl poté roku 1924 přenechán zemědělskému spolku pro vytvoření nového pomníku Hanse Kudliča.

V 2. polovině 20. století stávala litinová socha Josefa II. u schodiště v budově žlutického muzea, v 70. letech byla přemístěna – snad z popudu faráře Janáka – na farní zahradu. O sochu jako o blanenskou uměleckou litinu pak projevilo zájem muzeum v Blansku. Město však žádosti nevyhovělo.

V 90. letech minulého století byla socha převezena na pozemek základní školy, v r. 2007 z důvodu bezpečnosti pak na dvůr žlutického muzea. Během četných transportů byla socha poškozena, odlomena byla část listiny v ruce mocnáře i koš a patka pochvy šavle mocnáře. Díkybohu se dnes socha Josefa II. skví zase v původní kráse, stále ale čeká na důstojné umístění ve městě.

Z vděčnosti za zrušení poddanství: Pomník Hanse Kudliča

Pomník Dr. Hanse Kudliča (1823–1917), bývalého poslance říšského sněmu a rakouského revolucionáře, který mimo jiné formuloval návrh na zrušení poddanství, byl vztyčen v roce 1924 okresním zemědělským spolkem na prázdném podstavci sochy Josefa II. na prostranství před budovou tehdejší chlapecké měšťanské školy čp. 248 v severozápadní části náměstí. U příležitosti

100. výročí narození Hanse Kudliča se konala na náměstí velkolepá slavnost, během které byla na prázdný podstavec pro-

vizorně umístěna Kudlichova busta. O rok později byla na podstavec umístěna nová plastika – pomník v podobě ruchadla na litinovém podstavci. Litinová vrcholová plastika představovala model ruchadla bratřanců Veverkových ve skutečné velikosti s dlouhou ojí. V dubnu 1948 bylo rozhodnuto o zrušení Kudlichova pomníku, údajně kvůli úpravám náměstí. K jeho demolicí pak došlo v r. 1953. Plastika ruchadla a pamětní deska z podstavce byly uloženy ve žlutickém muzeu.

Zapomenutý v lesích: Pomník „otce gymnastiky“ F. J. Jahna

V místech starého lomu nad Schillerovými domky v západním svahu vrchu Nevděk se nachází zvláštní útvar složený z balvanů s vytesanými nápisy a grafikou. Je to pomník pruského pedagoga a vlastence (1778–1852) Friedricha Ludwiga Jahna, který nechal vztyčit v roce 1928 místní tělocvičný spolek u příležitosti 150. výročí Jahnova narození. Kromě iniciál a letopočtů je v horní části bloku vysekán plastický symbol tzv. gymnastického kříže složeného ze čtyř velkých písmen F, představujících Jahnovo heslo: „Frisch, Fromm, Fröhlich, Frei“ (vytrvalý, zbožný, veselý, svobodný).

Po druhé světové válce byl pomník českými osídenci rozvalen a poškozen – snad proto, že vysekáný symbol gymnastického kříže na kameni připomínal nacistický hákový kříž. Rozvalené kamenné bloky postupně zarostly lesním porostem a místo bylo téměř

zapomenuto. V říjnu roku 2013 přistoupilo město Žlutice jako vlastník objektu k znovuvztyčení rozvaleného pomníku.

Pomník osvobození a socha rudoarmějce

odstraněn, podstavec zdemolován a socha rudoarmějce přenesena do objektu Státního oblastního archivu. Od roku 2006 se socha nachází ve dvoře žlutického muzea.

Pomník osvobození byl vystavěn v letech 1949–1950 podle návrhu akademického sochaře Stanislava Kukrála v horní části náměstí. Dne 21. srpna 1968 jistý žlutický občan na protest proti okupaci rozbil keramickou desku pomníku, který byl poté zakryt bedněním a později odstraněn.

Roku 1973 byla na jeho místě odhalena socha rudoarmějce.

Bronzovou sochu rudoarmějce vytvořil karlovarský sochař Vladimír Relich a její slavnostní odhalení se konalo dne 9. května 1973. V roce 1990 byl pomník z náměstí

Výlety v okolí Žlutic – venkovské památky

Na Žluticku se nachází četné pozůstatky historických staveb, venkovských tvrzí, mlýnů a jiných hospodářských stavení, jejichž zbytky jsou už jen málo patrné a příroda i čas zahlazují postupně zbývající stopy po jejich existenci. A také tu můžete narazit na velké množství drobných sakrálních památek: historické křížky, boží muka, kapličky či kostelíčky, které neodmyslitelně patří ke zdejší krajině. Nesou v sobě svědectví minulých časů, práce zdejších lidí, jejich životních příběhů a zbožnosti. Postupně se podařilo téměř všechny tyto památky opravit a restaurovat, povětšinou z prostředků města, kraje či státních dotací, ale také za velkého úsilí žlutických spolků, dobrovolníků a ostatních mecenášů. Pojdme tedy navštívit alespoň některé z nich.

Bílá muka

Barokní zděná boží muka (*Weisse-Marter*) byla vystavěna v 1. pol. 18. století na pahorku nad rozcestím na Veselov, asi 1,5 km severozápadně od Žlutic. Roku 1963 byla zapsána na státní seznam kulturních památek. Koncem 20. století a následně v roce 2013 byla památka renovována a došlo i k úpravám okolí. Do jedné z nik byla vsazena soška sv. Antonína Paduánského.

Kunzova muka

Původní dřevěná boží muka nechal zřídit už v roce 1808 nedaleko křižovatky do Verušic místní lékař Franz Kunz. O pět let později nechal vybudovat na tom samém místě nová trojboká zděná muka s obrazem sv. Peregrína a dřevěným relikviářem (*Kunzen-Marter*).

V roce 1904 byla v rámci oprav drobných památek provedena také renovace Kunzových muk a roku 1910 nechalo město vysadit na volném prostranství za nimi 250 listnatých stromů.

Po válce přestala být boží muka udržována a postupně chátrala. V r. 1963 byla zapsána na státní seznam kulturních památek a v 90. letech proběhla jejich celková rekonstrukce. Objekt byl v letech 1983–84 z iniciativy faráře M. Janáka rozebrán a znovu sestaven o kousek dál v mírně pozměněné podobě a na nové základové desce. Mezi výklenky byla vložena nová schránka s kovovými dvířky. V říjnu 2024 proběhla oprava Kunzových muk. Opravu provedl na objednávku města Žlutic kameník a sochař Marcel Stoklasa z Nečtin.

Z vděčnosti za život

Během letní bouře roku 1845 byla boží muka rozbořena po zásahu bleskem, který omráčil i Annu Holley ze Žlutic hledající útočiště pod topoly rostoucími v těsné blízkosti. Žena přežila a z vděčnosti za ochranu nechala poníčená boží muka obnovit a původní obraz sv. Peregrína nahradit obrazem Panny Marie, který namaloval na železné desce Johann Müller ze Žlutic. Dnes je ve výklenku opět sv. Peregrín.

Kaple Panny Marie v Knínicích

Obecní kaple Panny Marie v Knínicích (*Knönitz*) byla postavena už před rokem 1841. Říká se, že do ní měla být přenesena socha Panny Marie umístěná původně v již zrušené kapli stávající při cestě zvané Pferdetröster-Weg. Ta zanikla kvůli císařské silnici z Prahy do Karlových Varů a Chebu budované v letech 1792–1844. Kolem knínické kaple chodívala procesí z východní části Žluticka k poutnímu kostelu Navštívení Panny Marie ve Skocích. Během první a druhé světové války byl zvon kaple opakovaně zrekvírován pro válečné účely.

Po druhé světové válce přestala být kaple udržována, vnitřní zařízení bylo rozkradeno, socha Panny Marie byla povalena a poničena. Koncem 20. století byla střecha kaple nově pokryta krytinou a její zvonička vyspravena. V roce 2006 přistoupilo město Žlutice k další částečné rekonstrukci kaple (fasáda kaple, nové ozdobné okenní mříže, odvodnění) a v roce 2014 je provedena obnova jejího interiéru. Na nově upraveném oltáři bylo postaveno pozdně renesanční sousoší Piety z doby kolem roku 1600, umístěné do té doby v kapli sv. Šebestiána ve Žluticích.

Co skrývala schránka

V srpnu 2024 byla při opravě křížku na věžičce kaple Panny Marie v Knínicích nalezena 17,5 cm dlouhá kovová schránka s vyraženým letopočtem „Juni: 1923“. Po jejím odborném otevření se zjistilo, že skrývala listinu srolovanou do listu z „Luditzer Zeitung“ z 25. května 1923. Text listiny byl napsán na povoskovaném papíru a obsahoval informace o tehdejším stavu obce Knínice: kdo je nejstarší žena a muž v obci, kdo a kolik přidal peněz na stavbu kaple, kolik je v obci domů atd. Po restaurování se schránka i oba originály stanou součástí městské muzejní sbírky. Do základny křížku na kapli v Knínicích bude vložena nová schránka, do které se umístí kopie obou historických listin a přidá se dokumentace ze současnosti v podobném duchu.

Tři zastavení v Ratiboři: kaple sv. Anny, tvrze a středověký mlýn

Klasicistní obecní kaple sv. Anny byla postavena uprostřed vsi Ratiboř (*Ratiworz*) na počátku 19. století. Zdejší dřevěnou lidovou sochu sv. Anny z 19. století brávali věřící v den jejího svátku (26. července) s sebou k poutím ke kostelu sv. Anny v Sedleci. Sochu vždy nesla dívka oděná v bílých šatech. Až v letech 2004–2010 došlo k celkové rekonstrukci tehdy již značně zchátralé kapličky.

Ve vesnici stávaly dvě tvrze. Starší gotická tvrz ze 14. století stála severně od rybníka, byla lénem žlutického hradu. Měla obdélný půdorys a obklopoval ji vodní příkop. Zanikla na přelomu 15. a 16. století a dochovaly se z ní jen drobné terénní relikty. Mladší renesanční tvrz vznikla ve druhé polovině 16. století v poplužním dvoře (východně od čp. 12) a byla zbořena po roce 1945.

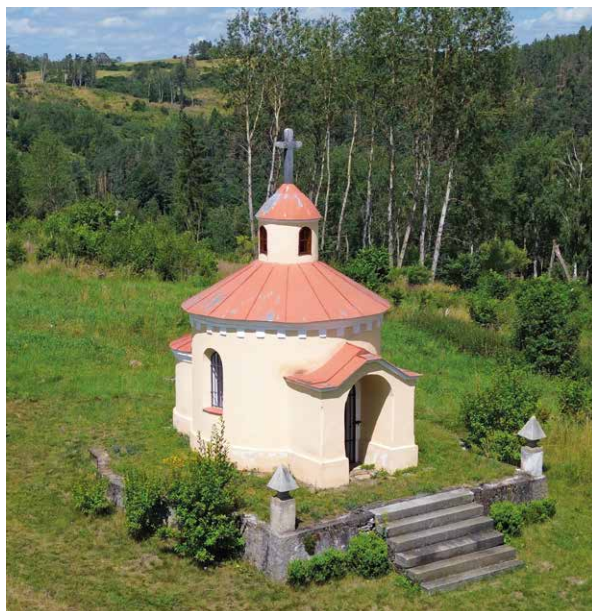
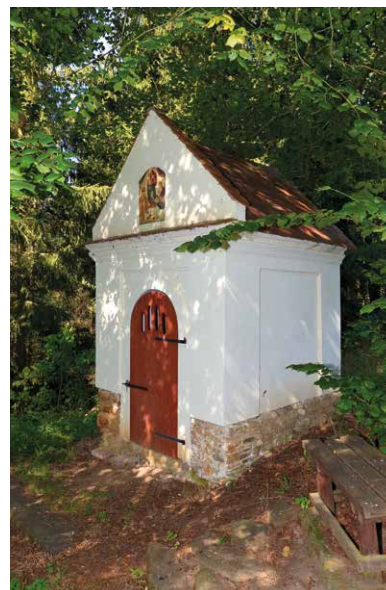

Původně panský vodní mlýn, nazývaný Ratibořský (*Ratiworzer Mühle*), nechali vystavět už někdy ve středověku na levém břehu Ratibořského potoka při cestě do Polomi majitelé zdejší tvrze a panství. V těsné blízkosti výše po proudu potoka stával na protějším břehu ještě jeden mlýn, Polomský. První písemná zmínka o zdejším mlýnu pochází z roku 1617, kdy byl prodán majiteli rabštejnského panství Jáchymu Libštejnskému z Kolovrat. Podle císařského otisku mapy vsi Ratiboř z roku 1841 byly všechny objekty mlýna dřevěné či hrázděné konstrukce, k rozsáhlé přestavbě došlo až v 2. polovině 19. století. Ještě v 50. letech 20. století byl mlýn funkční, v roce 1955 byl však opuštěn. Dnes z něj zbyly už jen zříceniny.

Na jih a jihozápad od Žlutic

Kaple Panny Marie na Bellhüblu

Kaple Panny Marie (také *Bellhübel Kapelle*) leží jihozápadně od Žlutic, u cesty vedoucí od výšiny Bellhübel k Boreckému potoku. V roce 1719 ji nechal vystavět varhaník J. F. Mischka, jenž v její prospěch zřídil nadaci na její údržbu. V roce 1845 byl do kaple pořízen nový obraz Panny Marie Klatovské (P. M. z Re) od žlutického malíře Johanna Müllera. Kaple bývala navštěvována velkým počtem věřících, po roce 1945 však přestala být udržována, chátrala a časem se proměnila ve zříceninu. Obraz Panny Marie z Re byl přenesen do depozitáře karlovarského muzea. V roce 2016 přistoupilo město ve spolupráci se Spolkem okrašlovacím Vladař k celkové rekonstrukci kaple do původní podoby. Zdivo kaple bylo nově omítnuto a vstup uzavřen novými dřevěnými vraty. V interiéru kaple byla zavěšena fotokopie originálu původního obrazu Panny Marie.

Kaple sv. Jana Nepomuckého (rotunda)

Kaple byla postavena v podobě pseudorománské rotundy místním okrašlovacím spolkem a městem Žlutice v roce 1901 a v tomtéž roce byla ve svátek sv. Jana Nepomuckého vysvěcena. Vypíná se na výšině zvané Bellhübel při silnici na Borek jihozápadně od Žlutic. Nahradila původní zbořenou kapli sv. Jana Nepomuckého z roku 1710, která musela ustoupit výstavbě železniční trati. V roce 1926 byla podél cesty stoupající ke kapli vysázena alej z kaštanů a javorů. Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva však přestala být udržována a postupně chátrala. Vnitřní zařízení kaple bylo rozkradeno či zničeno. V roce 1963 byla kaple sv. Jana Nepomuckého zapsána na státní seznam kulturních památek. Na počátku 21. století proběhla její celková rekonstrukce. V roce 2009 nechal Muzejní spolek Žlutice na své náklady umístit do kaple nový obraz sv. Jana Nepomuckého. V roce 2019 přibyl ještě obraz Madony.

Železné kříže u Záhořic

Pseudogotický železný kříž nedaleko rozcestí při silnici na Žlutice, asi kilometr jihozápadně od vsi Záhořice (*Sahorz*), nechala vztyčit v roce 1861 rodina Prágerova z usedlosti čp. 3 na památku zesnulých manželek Kathariny a Barbary. V letech 2009–2012 provedl Spolek okrašlovací Vladař celkovou renovaci sešlého kříže a úpravu jeho okolí.

Druhý železný kovaný kříž byl vztyčen na konci 19. století při bývalé cestě na Žlutice západně od Záhořic. V roce 2012 byla v rámci budování nové naučné stezky provedena celková rekonstrukce poničeného kříže.

Sousoší Kalvárie u Semtěše

Pískovcové sousoší Kalvárie, nazývané dříve rovněž Modlova socha, nechal zřídit v roce 1851 sedlák Josef Wenzel Modl u silnice do Žlutic nedaleko Semtěše (*Semtisch*) na místě staršího kříže. Po roce 1945 však přestala být plastika udržována a postupně chátrala, vlivem koroze došlo k odlomení části podstavce a narušení statiky objektu. V roce 2011 bylo přistoupeno k celkové rekonstrukci sousoší. Autorem plastiky byla patrně některá ze sochařských dílen ve Žluticích nebo Manětíně. Jedná se pravděpodobně o mladší kopii sousoší Kalvárie u Zbraslavi.

Dětský pomník

Pseudorománský pískovcový pomník byl vztyčen ve dvacátých letech 20. století jihozápadně od vsi Záhořice, u polní cesty vedoucí do Žlutic. Po válce pomník chátral a byl rozvalen. Užívaná cesta byla přeložena a celé okolí zarostlo křovinami.

Roku 2013 bylo zásluhou Spolku okrašlovacího Vladař započato s rekonstrukcí tohoto pomníčku. V roce 2014 byl opravený pomník umístěn na nové místo při pravé straně turistické cesty do Záhořic, blíže k železničnímu přejezdu.

Spinkův kříž u Žlutic

Železný kříž na pískovcovém podstavci z roku 1893 stával při pravé straně silnice na Borek jihozápadně od Žlutic. Během druhé poloviny 20. století byl podstavec rozvalen a vrcholový kříž odlomen.

V letech 2012–2013 se zasadil Spolek okrašlovací Vladař o celkovou obnovu zničeného kříže, který byl poté umístěn na své původní stanoviště.

Schimonův kříž u Semtěše

Pseudogotický pískovcový kříž na mohutném podstavci od sochaře A. Mayera z Toužimi nechali zříditi v roce 1896 Josef a Anna Pressnerovi na bývalém rozcestí při silnici na Žlutice severovýchodně od vsi Semtěš (*Semtisch*). Po roce 1945 chátral a nakonec byl rozvalen a postupně zahrnut zeminou. V letech 2013–2014 přistoupil Spolek okrašlovací Vladař k celkové rekonstrukci zdevastovaného objektu. Obnovená plastika byla následně instalována blíže k odbočce do vsi.

Tragédie Josefa a Friedry Heinzlových

V prosinci 1926 byly v místě zvaném „Leuten“ (Leiten) pod vrchem Vladař nalezeny dvě dětské kostry. Během soudního vyšetřování bylo zjištěno, že již 4. května 1919 tovární dělník Josef Heinzl z Údolí u Lokte, údajně ze zoufalství a v existenční nouzi, zavraždil své děti, Josefa a Friedu, kterým bylo tehdy 12 a 11 let. Vrah dětí byl nakonec dne 18. října 1927 před porotním soudem v Chebu odsouzen k trestu smrti, později mu byla udělena milost prezidenta a trest byl změněn na doživotní žalář.

Socha sv. Barbory u Kolečova

Pískovcová socha sv. Barbory stojí pod velkým dubem na bývalém rozcestí cest do Pšova a Kobylé asi 300 m jihozápadně od Kolečova (*Kolleschau*). Byla vztyčena roku 1822, po r. 1945 chátřala a byla poškozena. V 70. letech 20. století převezl farář Janák fragmenty plastiky na zahradu farního kostela sv. Petra a Pavla ve Žluticích. Horní část sochy se ztratila. V roce 2010 opravil M. Stoklasa podstavec a následující rok zrestauroval zbytky sochy a zhotovil i chybějící část.

Socha sv. Floriána u Kolečova

Pískovcová socha patrona hasičů stojí na křižovatce cest mezi Pšovem (*Schaub*) a Kobylé (*Kobilla*) od roku 1815. Nechali ji zřídit manželé Anton a Elisabeth Melcherovi. V roce 1893 byla plastika renovována potomkem zakladatelů. Během 2. poloviny 20. století byl objekt rozvalen a vrcholová plastika rozbíta. V roce 2011 provedl kameník Marcel Stoklasa opravu podstavce, socha světce však byla již ztracena. Na náklady obce Pšov zhotovil M. Stoklasa sochu novou.

Pfeifferův kříž

Kamenný kříž byl zhotoven ve 40. letech 19. století. Kříž se nachází na křižovatce silnic na Borek a Pšov. Před rokem 1945 patřil k usedlosti čp. 6 sedláka Josefa Pöhnera zvané „U Pfeifferů“. Opraven byl v roce 2011 Marcellem Stoklasou.

Ecce Homo u Močidlece

Pozdně barokní pískovcová socha Ecce homo od neznámého autora byla vztyčena z podnětu Kathariny Lochmanové v roce 1780 na rozcestí u silnice na Kolešov západně od Močidlece (*Modschiedl*). Jde o nejstarší kamenosochařskou památku v celém okolí. V roce 1964 byla socha zapsána na státní seznam kulturních památek, v následujících letech však byla rozvalena. V letech 2012–2014 přistoupila obec Pšov ve spolupráci se Spolkem okrašlovačím Vladař k celkové rekonstrukci zdevastované plastiky, kterou provedla restaurátorka Helena Jahodová.

Kostel Povýšení sv. kříže v Kobylé

Původně gotický farní kostel v Kobylé (*Kobilla*) založil pravděpodobně řád německých Maltézských rytířů kolem r. 1253. Na přelomu 16. a 17. století převládlo ve zdejší oblasti protestantství. Po rekatolizaci se stal v roce 1624 zdejší kostel filiálním k farnímu kostelu sv. Petra a Pavla ve Žluticích. Po zásahu bleskem v roce 1883 kostel vyhořel a během rekonstrukce byla patrně změněna jeho orientace. Během první světové války byly zabaveny dva ze tří pů-

vodních zvonů, v 30. letech byly osazeny a vysvěceny zvony nové. V roce 1938 žilo ve zdejší farnosti, ke které patřily obce Kobylé, Kolešov, Pšov, Záhořice, Semtěš a Vladořice, celkem 739 katolíků a 3 lidé jiného vyznání. Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva však přestal být kostel udržován a postupně chátral. V letech 2011–2012 byla provedena aspoň částečná rekonstrukce střechy a báně nad věží, zasklena byla rovněž všechna okna objektu.

Cestou i necestou do Verušic

Pokud se vypravíte do Verušic (*Gross Werscheditz*), narazíte cestou i přímo v obci hned na několik sakrálních památek, které si zaslouží pozornost. Většina těchto staveb přestala být po odsunu Němců po druhé světové válce udržována a chátrala, mnohé pak zarostly náletovými křovinami. Až v novodobé historii se dočkaly obnovy.

Hřbitovní kostel sv. Mikuláše u Verušic

Jako hřbitovní kostel slouží v současnosti raně gotický a barokně přestavený kostel sv. Mikuláše nacházející se asi 800 metrů východně od obce Verušice. Byl postaven ve 13. století v místech zaniklé farní vsi Středka. V 30. letech minulého století proběhla celková rekonstrukce kostela, po roce 1945 však přestal být udržován a postupně chátral. Vnitřní zařízení bylo rozkradeno a zničeno. Rekonstrukce započatá v 70. letech 20. století nebyla nikdy dokončena.

Neumannův kříž

Železný kříž nechal zřídit v roce 1901 Anton Neumann na rozcestí ke hřbitovnímu kostelu sv. Mikuláše, asi 1,3 km severozápadně od Žlutic. Ve 2. polovině 20. století byl kříž přenesen a postaven na nedalekých základech Mischkovy kaple. Roku 2016 proběhla celková rekonstrukce zdevastovaného kříže, který byl následně postaven na rozcestí naproti původnímu místu.

Černý kříž

Vysoký železný kovaný kříž byl vztyčen v 1. polovině 19. století při silnici na Žlutice asi 400 m severovýchodně od Verušic. V 2. pol. 20. století musel být poškozený podstavec kříže stažen ocelovým pásem. K celkové rekonstrukci zchátralého kříže došlo v letech 2015–2016.

Siemerův kříž

Pískovcový kříž byl vztyčen ve 2. polovině 19. století při levé straně silnice na Žlutice severovýchodně od vsi Verušice. V roce 2012 byl kříž poškozen při skládce dříví a následně opraven. V roce 2016 bylo poté přistoupeno k celkovému restaurování poničeného kříže.

Tuchtova kaple

Klasicistní kaple byla postavena ve druhé pol. 18. století na rozcestí na severním okraji Verušic. Před rokem 1945 patřila kaple k usedlosti zvané *Tuchta* (odtud německý název *Tuchta-Kapelle*). Po roce 1945 bylo vnitřní zařízení chátrající kaple rozkradeno či poničeno. V roce 1991 byla kaple díky sbírce původních německých obyvatel Verušic nově opravena. Rekonstrukci kaple provedli zdejší němečtí rodáci W. Zörkler a R. Thoma z Grävenweissbachu v SRN ve spolupráci s obyvateli Žlutic.

Barokní kaple ve Verušicích

Pozdně barokní obecní kaple byla postavena v 18. století na okrouhlé návsi uprostřed vsi Verušice. Po válce ji stihl stejný osud jako ostatní sakrální památky: chátrala a vybavení bylo rozkradeno nebo zničeno. I přesto byla v r. 1964 zapsána na státní seznam kulturních památek. Před rokem 1983 došlo k demolici zástavby v okolí kaple, která se tak ocitla na volném prostranství a následně prošla částečnou renovací. Při celkové rekonstrukci v r. 1991 byl do zvoničky kaple pořízen nový zvon. V letech 2020 – 2021 proběhla její zásadní rekonstrukce. Sochy andělů zhotovila kamenosochařská dílna Marcela Stoklasy z Nečtin.

Sousoší Nejsvětější Trojice: Památka Karlovarska roku 2023

Barokní sousoší Nejsvětější Trojice ve Verušicích se nachází na oblíbené turistické stezce sv. Jakuba vedoucí kolem Žlutic. Bylo posledním neopraveným dílem na této trase. V roce 2023 provedla restaurátorská dílna Heleny Jahodové obnovu sousoší. To bylo následně oceněno prvním místem v rámci Karlovarského kraje v soutěži Památka roku 2023, kterou každoročně vyhlašuje Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska.

Sousoší představuje Boha Otce s plnovousem a Syna sedící na zeměkouli, která je přepásaná železnými pásy a pluje na oblacích. O zeměkouli je opřen kříž s reliéfem holubice, symbolem Ducha Svatého. Sousoší nechal vybudovat

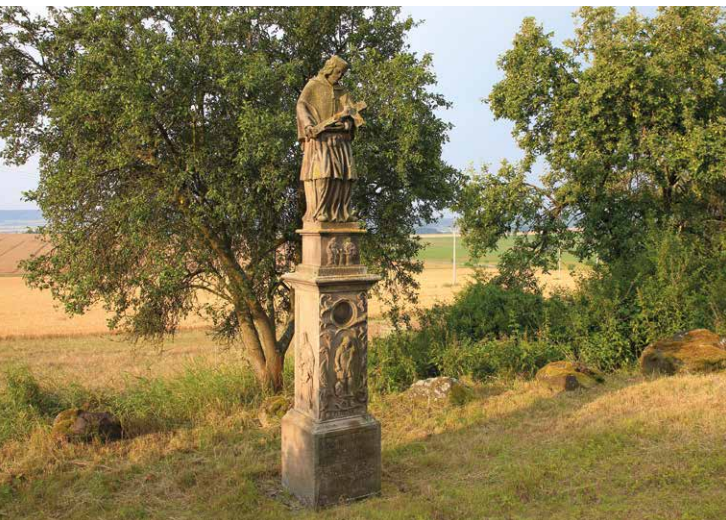
v roce 1774 Adam Kliba západně od Verušic na rozcestí při bývalé cestě k poutnímu kostelu Navštívení Panny Marie ve Skokách. Patrně koncem 20. století bylo zdevastované sousoší přeneseno na nový betonový sokl uprostřed vsi.

Kaple sv. Jakuba Staršího

Kamenná kaple, nazývaná *Schopfnova kaple* (*Schopfn-Kapelle*), byla postavena ve druhé polovině 19. století v polích asi 700 metrů jižně od Verušic. Podle pamětníků bývala dříve asi 30 metrů nad kapličkou studánka s hrnečkem na řetízku. V roce 2014 přistoupil Spolek okrašlovací Vladař k postupné záchraně zdevastované kaple. Finance na rekonstrukci objektu byly získány prostřednictvím veřejné sbírky, polovinu prostředků věnovaly rodiny Homolova a Hnykova.

Stopy minulosti a zbožnosti ve Vladořicích

Socha sv. Jana Nepomuckého

Pískovcovou sochu nechal postavit v roce 1834 sedlák Franz Anton Präger z usedlosti čp. 1 zvané Altrichterův dvůr (*Altrichterhof*) na okraji svého pole, asi 150 metrů jihovýchodně od Vladořic (*Wladarz*). Autorem plastiky mohla být některá z dílen Oswalda Josefa Wendy ve Žluticích, anebo kamenické dílny z Manětína, které během první poloviny 19. století pracovaly pro široké okolí. V roce 1964 byla socha zapsána na státní seznam kulturních památek. Z důvodu zchátralosti však byla v r. 1980 památková ochrana objektu sejmuta. V roce 2010 započal Spolek okrašlovací Vladař s renovací zchátralé sochy a úpravou okolního terénu. V r. 2014 byla opravená socha sv. Jana Nepomuckého u Vladořic znovu zapsána na státní seznam kulturních památek.

Dvě sousoší piety ve Vladořicích

Pískovcové sousoší Piety nechali zřídít v roce 1814 místní obyvatelé na východním okraji Vladořic při pravé straně cesty. Celkovou rekonstrukci poškozeného sousoší financovalo a provedlo město Žlutice ve spolupráci se Spolkem okrašlovacím Vladař v roce 2011.

Druhé klasicistní pískovcové sousoší Piety nechal zbudovat v roce 1849 statkář Wenzel Präger na okraji svého pole jihozápadně od Vladořic. Po roce 1945 plastika postupně zcela zchátrala, nepoužívaná cesta zarostla. V roce 2013 provedly Lesy ČR celkovou renovaci sousoší.

Melcherův kříž u Vladořic

Kamenný kříž byl postaven v roce 1911 na křižovatce při příjezdové silnici od Žlutic jihovýchodně od Vladořic. Kříž patřil k hospodářské usedlosti Durmanlhof. Ve 2. polovině 20. století byl rozvalen, postupně překryt zeminou a zarostl. V letech 2012–2013 přistoupil Spolek okrašlovací Vladař k celkové obnově zničeného kříže. Po rekonstrukci byl kříž osazen na své původní stanoviště.

Protivec – malá obec se zajímavými místy a příběhy

Tradice poutí a kaple sv. Václava

Před několika lety byla v Protivci (*Protiwitz*) obnovena tradice konání svatováclavských poutí, při kterých se poutníkům otevírá kaple sv. Václava. Původně klasicistní obecní kaple Panny Marie byla v Protivci postavena v roce 1848 na místě starší kaple z počátku 16. stol. V roce 1883 byla přestavěna do současné podoby a nově zasvěcena sv. Václavovi. Před rokem 1989 byla kaple několikrát opra-

vována a ještě na počátku 21. století se v kapli konaly pravidelné nedělní bohoslužby. Další rekonstrukce kaple proběhla v letech 2008–2009.

Připomínka faráře Janáka: Luční kaple u Protivce

Kamenná kaple (*Wiesenkappele*), byla postavena v první pol. 19. století v nivě potoka Velká Trasovka jihozápadně od Protivce. Silnice mezi Žluticemi a Chyšemi bývala původně položena níže, byla však později navýšena valem, a kaple se tak ocitla hluboko pod její úrovní. I tato kaplička byla po konci druhé světové války odsouzena k chátrání. Podmáčené louky v jejím okolí brzy zarostly křovím a místo bylo téměř zapomenuto. O Luční kapli se tak dále neměl kdo starat, chátrala a její součásti byly rozkradeny. Socha z interiéru kaple byla převezena na žlutickou faru.

Díky iniciativě Spolku okrašlovacího Vladař se v r. 2015 podařilo odvrátit záměr města Žlutice zbytky Luční kaple zlikvidovat. Rekonstrukce proběhla v roce 2018 a do interiéru kaple byla z fary navrácena kopie sochy sv. Jana Nepomuckého. Kaple byla vysvěcena téhož roku při Svatováclavské pouti 28. září.

Tragický osud faráře, který zachraňoval památky

V roce 1974 bylo na popud žlutického faráře Miroslava Janáka započato se svépomocnou opravou zdevastované Luční kaple. Farář Janák se věnoval opravě této kapličky mnoho let. Sám prováděl některé práce a maltu i další stavební materiál si často vozil osobním autem. V listopadu 1983 byla do interiéru kaple umístěna kopie pískovcové sochy sv. Jana Nepomuckého z roku 1877 z niky zbořené kaple Panny Marie Bolestné ve Skřipové, kterou Janák sám odlil z betonu. Farář Janák zahynul tragicky při pádu ze střechy chyšského kostela, který byl právě opravován.

Scherzerův kříž

Litinový železný kříž z doby před rokem 1841 nechal zřídít sedlák Anton Scherzer z usedlosti čp. 21 na návrší při silnici na Chyše východně od Protivce. Ve 2. pol. minulého století byl kříž rozvalen a zarostl náletovými rostlinami. V roce 2010 započala jeho celková rekonstrukce a v témže roce byl kříž slavnostně vysvěcen.

Zločiny a tajemné příběhy smírčích křížů

Protivec je znám obdivovatelům tajemných smírčích křížů. Ty byly v minulosti vztyčovány na místech, kde došlo k hrdelnímu zločinu nebo neštěstí. V Protivci a okolí se nalézají hned tři tyto památky.

První smírčí kříž, nazývaný Mlýnský, se nachází na východním okraji Protivce u cesty do Chyše. Na čele má vyrytý zřetelný obraz zahnuté šavle ve vodorovné poloze. Podle místní legendy má připomínat souboj mlynáře a řeznického tovaryše, který skončil smrtí obou soků.

V ose kříže je vysekaný kruhový otvor o průměru 22 centimetrů, což dokládá fakt, že je kříž zhotovený z mlýnské kamene. Kolem roku 1970 tehdy již z větší části zavalený kříž vykopali žlutický farář Janák.

Kamenný smírčí kříž stával původně patrně u domu čp. 39 u Horního rybníku na návsi uprostřed Protivce. Na přelomu 19. a 20. století byl přenesen a umístěn u Scherzerova kříže, kde obráceně osazený sloužil jako jeden ze sloupků oplocení. Během 2. poloviny 20. století byl však litinový kříž

rozvalen a spolu se sloupky zarostl křovinami. V roce 2010 byl smírčí kříž v rámci rekonstrukce Scherzerova kříže vykopán a znovu vztyčen.

Na památku oběti vraždy

Kamenný smírčí kříž v serpentínách u Protivce má podle lidové tradice připomínat loupežnou vraždu toužimského řezníka Johanna Klurze. Podle encyklopedie smírčích křížů četl však Karel Čapek v roce 1945 nápis na kříži takto (V=U):

„1571 KATERINA KLVRZ Z TAVZEMA ZABITA W SOBOTV PO NANEBEVZETI PA – MA. B..ITE KRZIZ. Pod nápisem sekera.“

Datování kříže spadá do období dozrívající tradice smírčího práva. Motiv sekery na kříži tedy může odkazovat buď na příslušnost oběti k cechu řeznickému, anebo na vražednou zbraň.

Žulový kříž se zaoblenými rameny je vysoký cca 1,5 metru a považuje se za jeden z nejkrásnějších křížů Karlovarska. Byl vztyčen patrně roku 1571 v serpentínách při levé straně silnice do Chyše, na návrší dříve zvaném Koží hřbet jižně od Protivce. V r. 1994 byl tento smírčí kříž zapsán na státní seznam nemovitých kulturních památek.

Pohnutý osud pomníku T. G. Masaryka v Protivci

Busta prvního československého prezidenta byla zhotovena na přelomu let 1947–1948 z podnětu místních obyvatel a jejím tvůrcem byl amatérský sochař Václav Koblížek z Karlových Varů. Samotný pomník však nebyl v následujících letech udržován a jeho okolí postupně zarostlo. Říká se, že to byly děti hrající si v blízkosti pomníku, které urazily bustě nos.

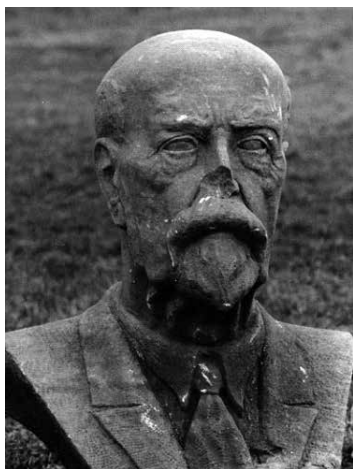
Slavnostní znovuožhalení obnoveného pomníku T. G. Masaryka proběhlo 27. října 1990. Dne 27. ledna 2002 byl pomník poškozen během silné vichřice větvemi vyvráceného stromu. Po drobných opravách byla busta znovu za pomoci jeřábu instalována na vrcholu podstavce. Rekonstrukční práce opět vedl František Švarc.

Od roku 2002 probíhají u pomníku každoročně oslavy vzniku republiky dne 28. září. Další rekonstrukci provedla před několika lety restaurátorka Helena Jahodová z Kozojed.

Osobní nasazení při hledání ztracené busty

Na přelomu let 1964–1965 byla Masarykova busta za nejasných okolností z podstavce odstraněna. V osmdesátých letech 20. století začal po osudu busty pátrat místní občan František Kubeš, jenž spolu s otcem několik týdnů kopal v širokém okolí pomníku, avšak bezvýsledně. V roce 1990 se začalo hledat bezprostředně u paty pomníku – a úspěšně. Nalezená busta byla dopravena do nedalekého dvora, očištěna a nafocena. Následně byly provedeny její opravy vč. modelace nosu. Okolí pomníku bylo nově upraveno a na podzim 2006 vysadil Muzejní spolek Žluticka k pomníku dvě lipky.

Nalezená busta po čištění v roce 1990

Po obnově pomníku v roce 1990

Znovupostavení busty v roce 2002

Více informací o lokalitě Skoky na www.skoky.eu

Skoky: Aby nejen ze Sudet vymizely smutné stíny

„Vždycky mě přitahovaly ty rozčuchané kopce kolem karlovarské silnice, zvláštní siluety Vladaře i Doupovských hor. Temné barvy i za slunečného dne. Tahle krajina je v Čechách opravdu ojedinělá.“

Petr Linhart

Jen málokterá část Žluticka v sobě nese tolik mystičnosti jako Skoky. A jen v málokteré lokalitě na Karlovarsku se snoubí genius loci s tak velkým úsilím o oživení minulosti jako právě zde. Díky spolku Pod střechou a dalším podporovatelům i dobrovolníkům se naplňuje snaha o obnovení kdysi vyhledávaného a vzkvétajícího duchovního stánku, jenž se vypíná uprostřed tajuplné krajiny, jako místa pro setkávání s Bohem, přírodou a lidmi.

Skoky na počátku 20. století

Kolem mohutného barokního kostela Navštívení Panny Marie stávala obec Skoky, dříve též Mariánské Skoky, německy Stock či Maria Stock. Bývalo zde jedno z nejslavnějších mariánských poutních míst v Čechách. Úpadek obce i poutního místa nastal po roce 1945, kdy byly Skoky poprvé vysídleny, protože zdejší obyvatelé byli Němci. Druhé vysídlení přišlo v 50. letech, protože se noví obyvatelé nechtěli podřídit kolektivizaci. Poslední vysídlení přišlo koncem 60. let minulého století, když starou a jedinou silnici od Žlutic zaplavila údolní přehrada na Střele. V obci zůstal stát jen kostel, bývalý poutní hostinec, kaplička, hřbitov.

Zázrak? Zloděj přežil pád ze střechy!

V roce 2006 řádili ve Skokách zloději měděného plechu, kteří rozřezali banež kostelních věží a shodili na zem i hvězdy, které je zdobily. Přitom se zřítil ze střechy i jeden z lupičů. Díky tomu byli pachatelé dopadeni. A tehdy se stal nejspíš další ze zázraků spojených s tímto místem: mladík smrtelný pád přežil.

Kostel Navštívení Panny Marie a Panenka Skákavá

Poutní kostel ve Skokách byl postaven stavitelem Johannem Schmiedem z Útviny v letech 1736 až 1738 na místě původní kaple, kterou nechal roku 1717 vybudovat místní sedlák Adam Lienert. Kostel musel být kvůli svažitému terénu „posazen“ na umělou terasu, kterou odvodňují dvě štoly. Místo se brzy proslavilo množstvím zázraků a vyléčených lidí. Za obrazem Panny Marie ze Skoků (P. M. Skokovské, v lidovém podání „Panenky Skákavé“), kterému byla připisována léčivá síla, přicházelo ročně více než čtyřicet tisíc poutníků. Obraz byl překrýván závěsem a vybaven technikou umožňující jeho posouvání z rámu na zadní stěnu oltáře. V nikách bočních

průčelí lodi kostela, které jsou dnes již zazděny, byly umístěny venkovní zpovědnice, které umožňovaly rychlejší „odbavení“ velkého počtu poutníků před poutními bohoslužbami.

Autorem obrazu původně namalovaného pro Lienertovu kapli je malíř Johann Wolfgang Richter z Toužimi. Obraz namaloval v roce 1717 během pouhých osmi dní za honorář devíti zlatých. Jedná se o kopii zázračného obrazu Panny Marie Pomocné z německého Pasova. V roce 2011 byl skokovský obraz Panny Marie Pomocné po náročném zrestaurování umístěn v konventní kapli kláštera v Teplé, v současné době je ve Skokách k vidění jen jeho fotokopie.

Návrat zvonů do věží

V říjnu 2024 byly do věží kostela vráceny zvony. Z původních čtyř zvonů ulitých po první světové válce zůstal jediný, původní umíráček. Dva zrekvírovala za druhé světové války armáda, třetí ukradl neznámý zloděj. Nové zvony (největší zvon Panna Marie a dva menší, jeden zasvěcený sv. Ivanovi a sv. Vintíři a druhý Sedmibolestné Matce Boží), nechal pro Skoky vyrobit z darů kapucínský mnich bratr Anděl Homola v roce 2022 ve zvonářské dílně v Brodce u Přerova. Záměrem bylo dostat zvony do kostelních

věží pomocí původních historických postupů. Nakonec byla zvolena moderní technika a zvony byly vyzdvíženy pomocí jeřábu. Jednou se snad ke třem zavěšeným zvonům připojí i zvuk posledního zvonu Sedmibolestná Matka Boží. Bude umístěn v sanktusníku, který v roce 2006 zničili vandalové a který čeká na svou obnovu. Na jeho instalaci už jeřáb nebude zapotřebí – váží totiž jen 31 kilogramů.

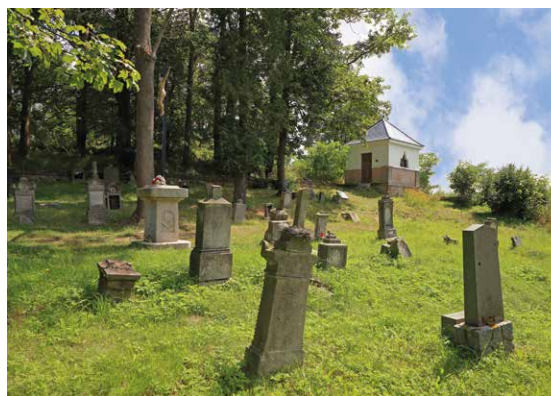

Rohrerův kříž

Na Květnou neděli v březnu 2024 byl při poutní mši svaté ve Skokách opětovně vysvěcen obnovený Rohrerův kříž. Stojí na poutní stezce asi 300 m od Skoků směrem dolů k bývalému Rohrerově mlýnu. Nechal ho zde postavit mlynář F. Ludwig Rohrer začátkem 19. století. Po odsunu původního obyvatelstva kříž pustl a jeho kovová část byla odlomena. Na obnově kříže včetně podstavce se podíleli Dušan Kejmar a kamenický mistr Marcel Stoklasa.

Hřbitov ve Skokách byl založen roku 1749. Dnes je ve vlastnictví města Žlutice a dosud slouží jako pohřebiště. Na hřbitově jsou dochovány náhrobky německých obyvatel i poválečných dosídlenců, mimo jiné také potomků zakladatele zdejší kaple, rodiny Lienertů. Márnice postavená kolem roku 1920 má kubistické prvky. V roce 2019 byla dokončena její obnova.

Kříž Nejsvětější Trojice

Litý železný kříž Nejsvětější Trojice v ohrazení byl postaven patrně na počátku 19. století na návrší nad bývalou horní cestou do Polomi, severovýchodně od obce Skoky. Poslední rekonstrukce proběhla v r. 2024.

A jak se do Skoků dostat?

Ze silnice E48 ve směru od Prahy na Karlovy Vary odbočte před Bochovem doleva na Údrč, pokračujte do Polomu a odtud po dvou kilometrech dojedete do Skoků. Polní cesta, po které pojedete, je za sucha s opatrností sjízdňá. Pokračujte až ke křížku na kamenném podstavci pod velkým stromem. A pak už s kopce dolů...všude kolem bývaly Skoky.

Do Skoků vede také nová značená stezka, která začíná u kláštera v Teplé a kopíruje staré poutní cesty, kterými do Skoků po staletí mířily zástupy poutníků.

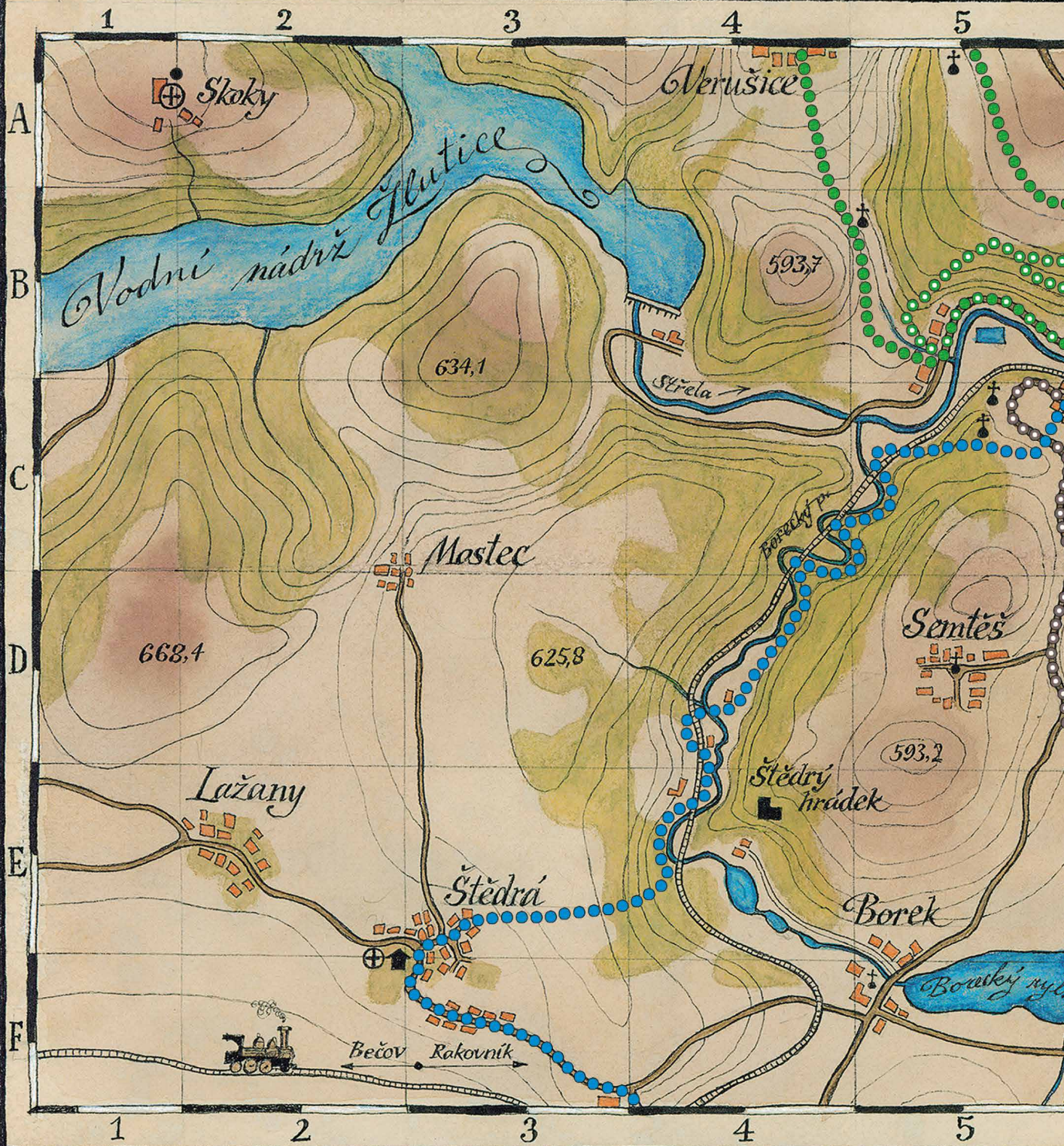
Pro pěší výlety i cykloturistiku

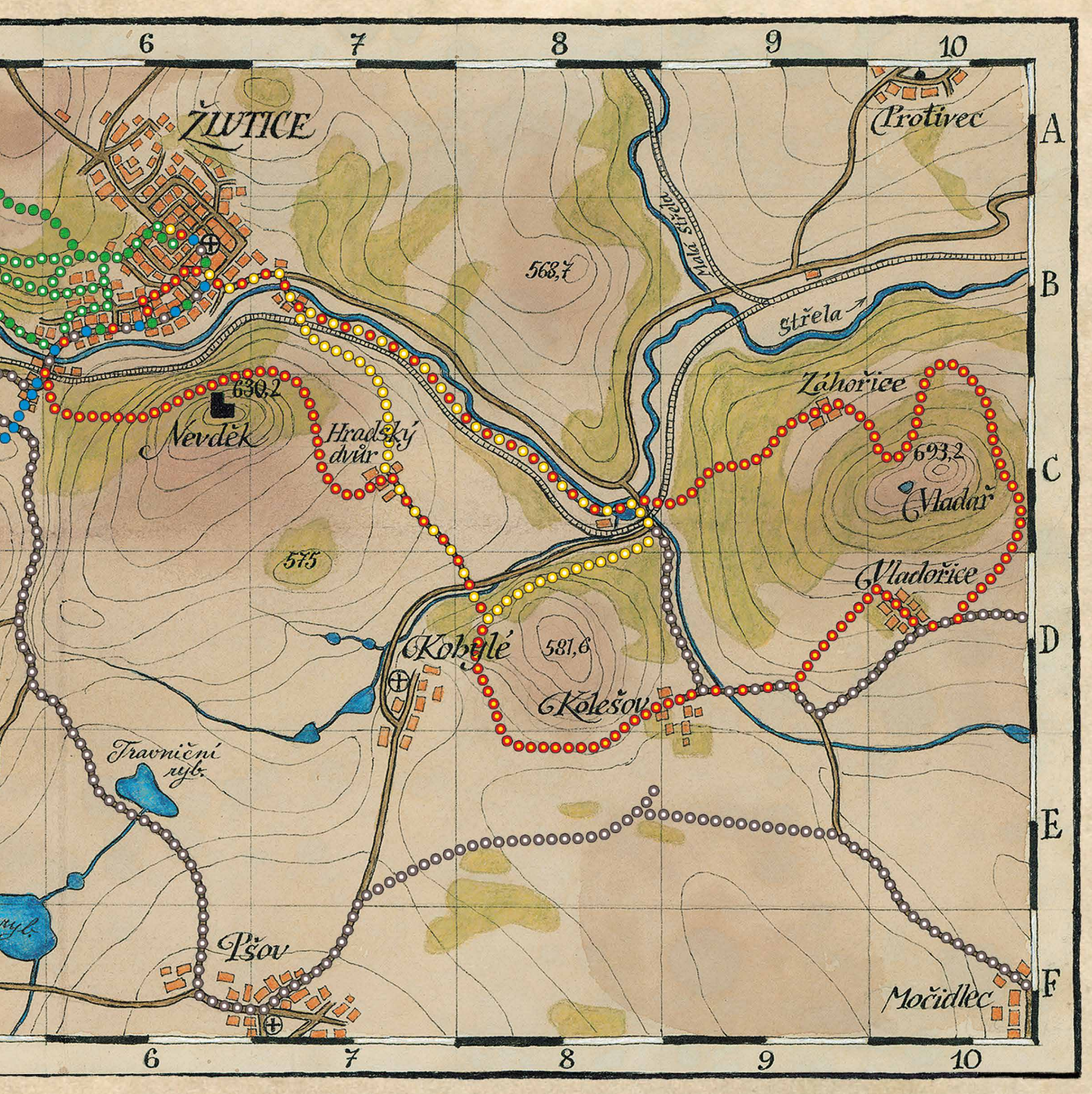
O turistické zpřístupnění zajímavých míst a drobných sakrálních památek ve volné přírodě na Žluticku se svými aktivitami zasloužil Spolek okrašlovací Vladař – SOVa, který se již od roku 2010 věnuje jejich obnově a údržbě, ale i budování turistických stezek a cyklostezek v okolí Žlutic. A tak vznikly Křížková cesta, Cesta za pověstí, Cesta divočinou, Cesta sv. Jakuba nebo Stezka sovy Rozárky propojující téměř 40 drobných sakrálních památek – křížků, soch, božích muk a kapliček, které byly od nepaměti nedílnou součástí zdejší krásné krajiny. Díky úsilí členů spolku, dobrovolníků a dárců, ale také města Žlutice, kraje a ministerstva kultury se dnes mohou tyto památky skvět v téměř původní podobě a připomínat kolemjdoucím a cykloturistům život někdejších obyvatel Žluticka. Celková částka na opravu památek z různých zdrojů dosahuje dnes už přes 1.5 milionu Kč.

Některé stezky jsou napojeny na turisticky značené cesty, jiné vedou docela divokým terénem. Všechny trasy začínají v centru Žlutic a většinou zde i končí. Na své si přijdou jak náročnější turisté, tak i rodiny s dětmi. Na stezkách jsou umístěny kreslené informační tabule vytvořené výtvarníkem Daliborem Nesnídalem, které seznamují s okolními zajímavostmi a pověstmi.

ŽLUTICKEM ZA POHÁDKOU, POVĚŠTIV A HISTORIÍ

CESTA HISTORIÍ

-
- 1 Kostel sv. Petra a Pavla
  - 2 Sloup Největější Trojice
  - 3 Žlutický kancionál
  - 4 Muzeum
  - 5 Kaple sv. Sebestiána
  - 6 Zámecká brána
  - 7 Pomník obětím I. světové války
  - 8 Kašny
  - 9 Fara
  - 10 Křížové kameny
  - 11 Kástanový kříž
  - 12 Kolorovský dvůr
  - 13 Socha sv. Alžběty
  - 14 Kaple sv. Kříže
  - 15 Plazátec

DĚLKA TRASY: 2 KM
ZNAČENÍ: NEZNAČENO

POPIS TRASY: TATO CESTA VÁS SEZNÁMÍ S NEJDŮLEŽITĚJŠÍMI HISTORICKÝMI PAMÁTKAMI ŽLUTIC. NEJÍ SICE ZNAČENÁ, ALE INFORMACE A MAPKU MĚSTA NAJDETE NA LETÁKU CESTA HISTORIÍ (K DOSTÁNÍ V INFOCENTRU). PLNOU VERZI MAPKY S POPISEM VŠECH PAMÁTEK NALEZNETE TAKÉ NA STRÁNKÁCH WWW.SOVAZLUTICE.EU. STEJNĚ ŘAZENÝ SEZNAM PAMÁTEK OBSAHUJE I AUDIOPRŮVODČE MĚSTEM. APLIKACE SE DÁ STÁHNOUT DO MOBILNÍCH TELEFONŮ POMOCÍ QR KÓDŮ:

App Store

Google play

CESTA POHÁDKOVÝM LESEM

DĚLKA TRASY: 0,5 / 1,5 / 3,2 KM
ZNAČENÍ: ZELENOBÍLÉ MÍSTNÍ

POPIS TRASY: K VÝCHOZÍMU BODU TŘÍ PĚŠÍCH OKRUHŮ VÁS Z NÁMĚSTÍ DOVEDE MÍSTNÍ ZELENOBÍLÁ TURISTICKÁ ZNAČKA. V LESE PAK NAJDETE CELKEM OSM ZASTAVENÍ S DŘEVĚNÝMI HERNÍMI PRVKY PRO DĚTI I DOSPĚLÉ A ORIGINÁLNĚ POJATÁ MÍSTA K ODPOČINKU. NEJDELŠÍ OKRUH VÁM POSKYTNE PĚKNÝ VÝHLED DO OKOLNÍ KRAJINY. ZPĚT DO ŽLUTIC SE VRÁTÍTE ÚDOLÍM ŘEKY STŘELY KOLEM KOUPALIŠTĚ, KDE JE V LÉTĚ MOŽNOST OBČERSTVENÍ. KAŽDÝ, KDO VYMYSLÍ A NAPIŠE POHÁDKU S POSTAVAMI POHÁDKOVÉHO LEŠA, BUDE V INFOCENTRU ODMĚNĚN DIPLOMEM.

CESTA SV. JAKUBA

DĚLKA TRASY: 6 KM
ZNAČENÍ: ZELENÁ TURISTICKÁ

POPIS TRASY: OKRUH VEDE Z NÁMĚSTÍ SMETANOVOU ULICÍ PO ZELENÉ TURISTICKÉ ZNAČCE KE KOSTELU SV. MIKULÁŠE S PAMÁTNÝMI LIPAMI A DÁLE PO SILNICI DO VERUŠIC S OBNOVENOU KAPLÍ SV. ANDĚLŮ STRÁŽNÝCH. ZA VESNÍČÍ POKRAČUJE PO LNÍ CESTOU KE KAPLIČCE SV. JAKUBA VĚTŠÍHO. PŘES ČATOVOU OSADU DOLÁNKA SE VRAĆÍ ÚDOLÍM ŘEKY STŘELY STÁLE PO ZELENÉ ZNAČCE KOLEM KOUPALIŠTĚ ZPĚT DO ŽLUTIC. CO VÁS PO CESTĚ ČEKÁ? KROMĚ KAPLIČEK I NOVĚ OPRÁVENÉ KŘÍŽKY A VÝHLEDY NA VLADAŘ, NEVDĚK A ŽLUTICKOU PŘEHRADU.

STEZKA SOVY ROZÁRKY

DĚLKA TRASY: 7 KM
ZNAČENÍ: ŽLUTOBÍLÉ MÍSTNÍ

POPIS TRASY: OKRUH VHODNÝ PRO RODINY S DĚTMI. VEDE ZAJÍMAVÝM A RŮZNORODÝM TERÉNEM. ČEKÁ VÁS KRÁSNÝ VÝHLED DO KRAJINY I TAJEMNÁ CESTA STARÝM NÁHONEM. NA TRASE JSOU PRO POBAVENÍ A POUČENÍ UMÍSTĚNY KRESLENÉ TABULE SE ZAJÍMAVOSTMI Z OKOLNÍ PŘÍRODY A S MÍSTNÍMI POVĚSTMI Z DÍLNÝ VÝTVARNÍKA DALIBORA NESNÍDALA. NA MÍSTĚ ZVANÉM LURDY NAJDETE MALOU CHALOUPKU VODNÍKA PULCE. ZÁZRAČNÁ VODA Z JEHO STUDNY ZAŽENE Z NOHOU SEBEVĚTŠÍ ÚNAVU. CESTOU SI PŘIJDOU NA SVĚ I PŘÍZNIVCI GEOCACHINGU.

CESTA ZA POVĚSTÍ

DÉLKA TRASY: 15 KM

ZNAČENÍ: ČERVENÁ A ŽLTÁ TURISTICKÁ
POPIS TRASY: TRASA ZAČÍNÁ A KONČÍ NA NÁMĚSTÍ VE ŽLUTICÍCH, ČÁST JE SPOLEČNÁ SE STEZKOU SOVY ROZÁRKY. OKRUH VEDE PO ČERVENÉ TURISTICKÉ ZNAČCE ÚDOLÍM ŘEKY STŘELY. POBLÍŽ ŽELEZNIČNÍ ZASTÁVKY ZÁHOŘICE ZAČÍNÁ STOUPAT K VRCHOLU VLADAŘE. ODTUD POKRAČUJE PO ŽLTÉ ZNAČCE DOLŮ DO VLADOŘIC A KOLEŠOVA. PŘES HRADSKÝ DVŮR A NEVDĚK SE VRACÍ ZPĚT DO ŽLUTIC. PO CESTĚ NA VÁS ČEKÁ NĚKOLIK KRESLENÝCH TABULÍ S MÍSTNÍMI POVĚSTMI. NECHYBÍ ÚŽASNÉ VÝHLEDY, SLUNEČNÉ LOUKY, TEMNÝ LES, VESNICE, KDE SE ZASTAVIL ČAS.

CESTA DIVOČINOU

DÉLKA TRASY: 9,5 KM

ZNAČENÍ: MODRÁ TURISTICKÁ
POPIS TRASY: ZAČÍNÁ VE ŽLUTICÍCH A KONČÍ V OBCI ŠTĚDŘA NA NÁDRAŽÍ. JAK UŽ NAZNAČUJE NÁZEV, JDE O TRASU, KTERÁ MÍSTY PROCHÁZÍ OBTÍŽNĚJŠÍM TERÉNEM. MODRÁ TURISTICKÁ ZNAČKA VÁS POVEDE Z NÁDRAŽNÍ ULICE K OBNOVENÉ STUDÁNCE, DÁLE ČERNÝM LESEM I ROMANTICKÝM ÚDOLÍM MEANDRUJÍCÍHO BORECKÉHO POTOKA. PO CESTĚ JE ZNAČENA ODBOČKA KE ZŘÍČENINĚ GOTICKÉHO ŠTĚDERSKÉHO HRÁDKU. VE ŠTĚDŘĚ JE MOŽNOST NAVŠTÍVIT ZÁMEK A OBČERSTVIT SE V RESTAURACI „VE DVŮŘE“. NA NÁVSI JE ZASTÁVKA AUTOBUSŮ, VLAKOVÉ NÁDRAŽÍ JE VZDÁLENÉ OD CENTRA 3,5 KM.

KŘÍŽKOVÁ CESTA

DÉLKA TRASY: 18 KM

ZNAČENÍ: CYKLISTICKÉ SILNIČNÍ ZNAČENÍ
POPIS TRASY: ZNAČENÁ TRASA ZAČÍNÁ NA NÁMĚSTÍ A POKRAČUJE NÁDRAŽNÍ ULICÍ. DÁLE VEDE PŘES PŠOV, MOČIDLEC, BOHUSLAV, VLADOŘICE A KONČÍ U ROZCESTNÍKU NEDALEKO ŽELEZNIČNÍ ZASTÁVKY ZÁHOŘICE. ODTUD MŮŽETE DOJET PODĚL ŘEKY STŘELY ZPĚT DO ŽLUTIC (2 KM). CESTOU UVIDÍTE V KRAJINĚ MNOHO PAMÁTEK – KAPLI, KŘÍŽKY, SOCHY, POMNÍKY, DOKONCE HISTORICKÝ HOLUBNÍK. VĚTŠINA Z NICH BYLA V NEDÁVNÉ DOBĚ OPRAVENA. NASKYTNOU SE VÁM TĚŽ NEVŠEDNÍ VÝHLEDY NA VLADAŘ.

POSLEDNÍ CESTA

PŘI NÁVŠTĚVĚ POUTNÍHO

KOSTELA NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE VE SKOKÁCH NEOPOMENETE ZAVÍTAT I NA NEDALEKÝ HŘBITOV. INFORMAČNÍ TABULE Z DÍLNY DALIBORA NESNÍDALA VÁS SEZNÁMÍ S MÍSTNÍ HISTORIÍ A TRADICEMI. MŮŽETE NAHLÉDNOUT DO NOVĚ OPRAVENÉ MÁRNICE. NAD HŘBITOVEM JE KRÁSNÝ VÝHLED DO OKOLNÍ KRAJINY.

DALŠÍ INFORMACE O VŠECH CESTÁCH A MAPY NAJDETE V LETÁČÍCH V INFOCENTRU NEBO NA STRÁNKÁCH SOVY.

Více informací o činnosti Spolku okrašlovacího Vladař, přehled žlutických stezek a drobných sakrálních památek Žluticka a další zajímavosti najdete na webu <https://www.sovazlutice.eu/ways/>

POUŽITÉ ZDROJE INFORMACÍ A LITERATURA

VYČICHLO, Jaroslav, et al. Památky a příroda Karlovarska. Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska. 2016. [online]. Dostupné z: <https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/>

mujRozhlas.cz – Mozaika. Zapomenuté šlechtické rody: Kokořovci z Kokořova (4/5). [online]. Dostupné z www: <https://www.mujrozhlas.cz/mozaika/zapomenute-slechticke-rody-kokorovci-z-kokorova>

SOVA. Spolek okrašlovací Vladař. [online]. Dostupné z www: <https://sovazlutice.eu/>

ŽLUTICE. Turistické cesty a drobné sakrální památky. [online]. Dostupné z www: <https://www.zlutice.cz/turista/zajimavosti>

NOVOBILSKÝ, Milan. Hrad Nevděk. [online]. Dostupné z www: <https://www.youtube.com/watch?v=4Vn7c56eT3E>

ČT24: Archeologové odkryli unikátní dřevěné konstrukce na Vladaři. [online]. Dostupné z www: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/archeologove-odkryli-unikatni-drevene-konstrukce-na-hore-vladar-215451>

Wikipedia: Johann Gerstner. [online]. Dostupné z www: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Gerstner
Wikipedia: Emanuel Wirth. [online]. Dostupné z www: https://de.wikipedia.org/wiki/Emanuel_Wirth

FLEISSNER, Karl. Dějiny města Žlutice v chronologickém podání. Žlutice: Muzejní spolek Žluticka, 2010. 236 s. 978-80-260-2660-0. Z německého originálu: Fleißner, Karl. Geschichte der Stadt Luditz in chronologischer Darstellung. Fleißner. 1936.

VOSECKÝ, Jaroslav; BORECKÝ, Jan. Žlutice – procházka po městě a okolí. Žlutice: Město Žlutice, bez letopočtu vydání. 24 s. Bez ISBN.

HNYKOVÁ, Hana; BORECKÝ, Jan. Dědictví aneb Obnova drobných sakrálních staveb na Žluticku. Žlutice: Spolek Žlutice 2000, 2017. 72 s. ISBN 978-80-270-3171-9.

FABEROVÁ, Alena: Hudební a vlastivědné pouti Petra Linharta: Aby nejen ze Sudet vymizely smutné stíny. Žlutický zpravodaj, 2023, č. 12, s. 8-9.

V publikaci jsou použity originální fotografie Jana Boreckého s výjimkou těchto vyobrazení:

Historické fotografie, grafiky a reprodukce na str. 21, 27, 29,32, 51 – zdroj: archiv města Žlutice

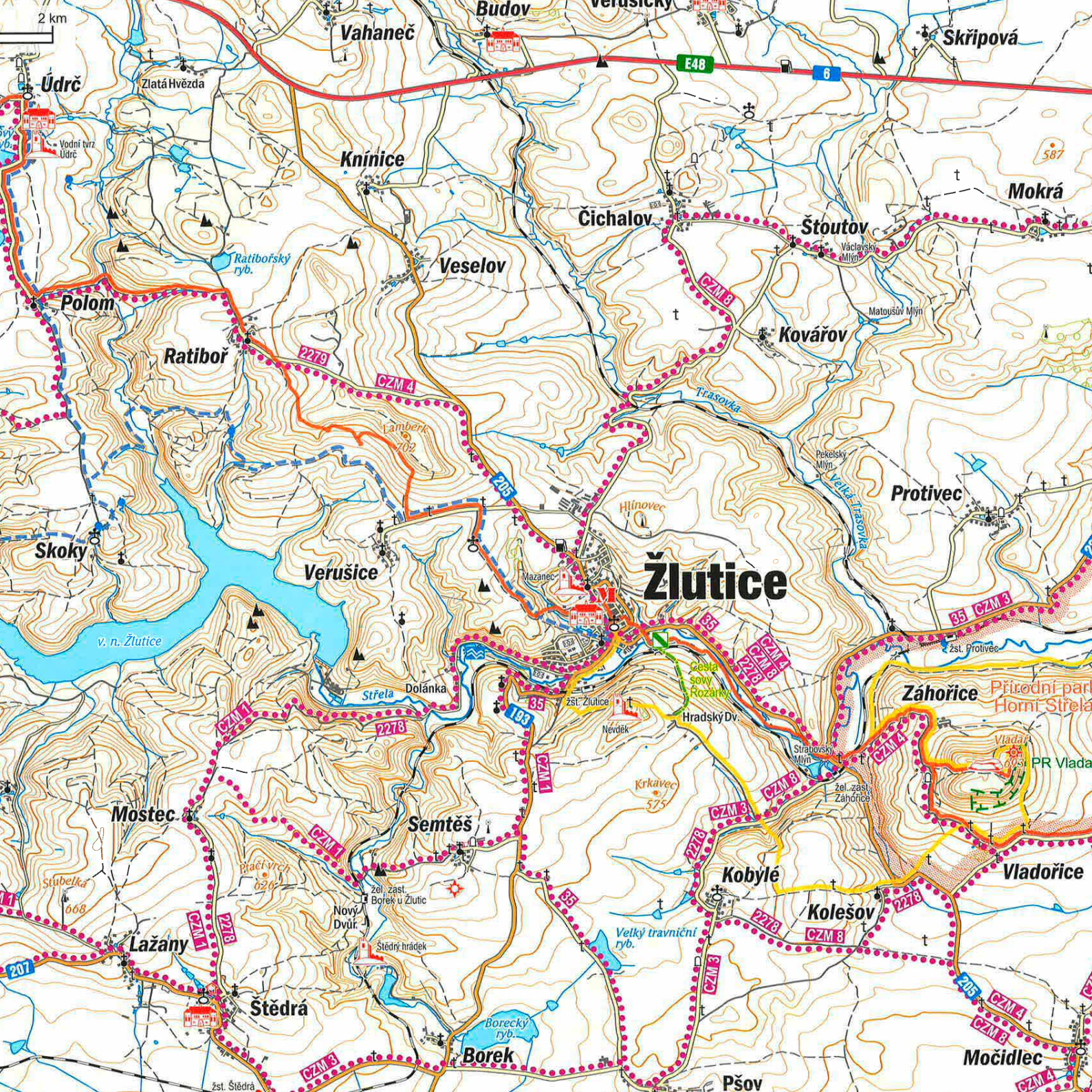
Smírčí kříže na str. 23, 25, 30, 50, Melcherův kříž na str. 48, Scherzerův kříž na str. 50, pomník Hanse Kudliča na str. 35, pomník osvobození na str. 35, foto tvrz a mlýn v Ratiboři na str. 39 – zdroj: Památky a příroda Karlovarska. [online]. Dostupné z: <https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz>

Historické fotografie busta TGM str. 51: archiv Karlovarského muzeum

Současné a historické fotografie Skoky – str. 52, 53, 54, 55 – zdroj: archiv spolek Pod střechou, z. s., www.skoky.eu

Mapa regionu str. 63 – zdroj: archiv města Žlutice

Dále byly použity grafiky s ilustracemi Dalibora Nesnídala na str. 3 a 57 až 61 – zdroj: Spolek okrašlovací Vladař

2 km

Udrč

Polom

Skoky

Mostec

Lažany

Ratibor

Stědra

Knínice

Veselov

Semtěš

Borek

Verušice

Budov

Cichalov

Veselov

Semtěš

Borek

Verušický

Cichalov

Hlinovec

Semtěš

Borek

Žlutice

E48

6

Kobylé

Kolečov

Pšov

Skřípová

Mokrá

Protivec

Záhoří

Vladorice

Močidlec

2279

CZM 4

702

2403

2278

CZM 1

193

CZM 1

525

2278

CZM 3

2278

CZM 3

207

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

CZM 4

205

CZM 4

205

CZM 4

Karlovarský
kraj

Vydalo město Žlutice v roce 2025
za finanční podpory Karlovarského kraje